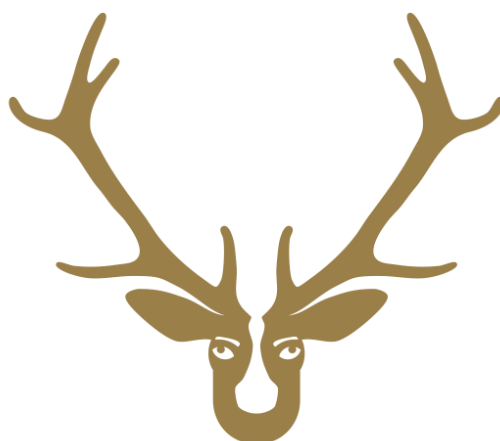

Dashboard Subsidiemogelijkheden Monumentaal Erfgoed Nederland

THIJS KOOP

DATUM: 07-08-2018

OPDRACHTPERIODE: APRIL-JULI

HERMON
erfgoed

ABSTRACT: HET OPSTELLEN VAN EEN DASHBOARD MET SUBSIDIEMOGELIJKHEDEN VOOR MONUMENTENZORG IN NEDERLAND INCLUSIEF EEN ONDERZOEK HOE HERMON ERFGOED HIER EFFECTIEVER GEBRUIK VAN KAN MAKEN.

Colofon

Titel: Dashboard Subsidiemogelijkheden Monumentaal Erfgoed Nederland

Status: Openbaar

Versie: Definitief

Datum: 07-08-2018

Pagina's: 74

Instelling: Universiteit Twente

Faculteit: Construerende Technische Wetenschappen

Vakgroep: Construction Management & Engineering

Opleiding: Civiele Techniek

Stage bedrijf: HERMON Erfgoed

Adres: Zinzendorflaan 1

Postcode: 3703 CE Zeist

Auteur: Thijs Koop

Studentnummer: s1564064

Contact: t.koop@student.utwente.nl

Begeleiding HERMON Erfgoed: ir. A.H.M. Vervoort MRICS

Begeleiding Universiteit Twente: Drs. Ing. J. Boes & Dr. M. van Buiten

Voorwoord

Voor u ligt het eindrapport van mijn afstudeeronderzoek dat ik heb uitgevoerd bij HERMON Erfgoed in Zeist ter afronding van mijn Bacheloropleiding Civiele Techniek aan de Universiteit Twente. Dit afstudeeronderzoek valt onder de richting management. De combinatie van techniek en management heeft mij destijds ook doen besluiten om Civiele Techniek in Enschede te gaan studeren. Daarnaast hebben de werkzaamheden van HERMON Erfgoed ook veel raakvlak met omgevingsrecht, een van de onderwerpen die mij tijdens mijn studie interesseerde.

Dat ik uiteindelijk heb gekozen voor dit onderwerp is medebepaald door het feit dat de visie van HERMON Erfgoed mij aanspreekt. Het waarborgen van de cultuurhistorie van Nederland door monumentaal erfgoed in stand te houden zie ik zeker als belangrijk. HERMON Erfgoed probeert dit te doen door te zoeken naar nieuwe functies waardoor vrijwel ieder monument op eigen benen kan staan. HERMON Erfgoed houdt zich bezig met het begrip duurzaamheid in een vorm die in de rest van Nederland niet altijd even gebruikelijk is. Tegenwoordig wordt duurzaamheid vaak geassocieerd met innovatie. Echter is het hergebruiken van bestaand erfgoed in plaats van nieuwbouw een van de meest pure vormen van duurzaamheid, doordat er geen extra behoefte wordt gecreëerd aan schaarse bouwmaterialen. Een visie die mij persoonlijk wel aanspreekt.

Aangezien het mijn eerste ervaring was met het werken in de praktijk heb ik veel geleerd tijdens mijn stage bij HERMON Erfgoed. Dit kwam mede doordat mijn begeleider Ton Vervoort mij ook betrok bij een aantal andere onderdelen van de bedrijfsvoering. Hierdoor kon ik naast het focussen op de opdracht ook proeven aan een aantal andere delen van het werken in de bouwwereld.

Allereerst wil ik graag mijn externe begeleider Ton Vervoort bedanken. Niet alleen voor alle opdrachtinhoudelijke sturing en alle feedback die je mij tijdens de voorbereiding en het uitvoeren van de opdracht hebt gegeven. Met name voor je betrokkenheid en het betrekken van mij bij verschillende onderdelen van de bedrijfsvoering van HERMON Erfgoed en je eigen bezigheden. Ook wil ik je bedanken voor de prettige manier van begeleiden en je positieve houding en gezelligheid.

Ook wil ik graag Ellen van Oosterzee bedanken voor de betrokkenheid tijdens het zoeken naar en uitvoeren van deze eindopdracht. Ook voor alle tips op persoonlijk vlak die je ondertussen aan me gegeven hebt. Daarnaast wil ik mijn UT-begeleiders Marc van Buiten en Hans Boes bedanken voor de feedback welke uiteindelijk mede heeft geleid tot het eindverslag dat nu voor u ligt.

Uiteindelijk ben ik tevreden met het opgeleverde resultaat. Voornamelijk omdat ze ook bij HERMON Erfgoed de meerwaarde van het dashboard zien en denken dat dit een nuttig product kan zijn om te gebruiken in de dagelijkse werkzaamheden. Ik wens u als lezer veel plezier bij het lezen van dit eindrapport.

Samenvatting

HERMON Erfgoed houdt zich bezig met het herbestemmen van monumentaal erfgoed. De werkzaamheden bestaan uit de acquisitie van nieuwe projecten, de daadwerkelijke herbestemming uitvoeren en het uiteindelijk verkopen of verhuren van een project. Monumenteigenaren zijn volgens de Erfgoedwet uit 2016 verplicht om hun monument zodanig te onderhouden dat instandhouding gewaarborgd is. Daarom worden er vanuit de overheid verschillende regelingen beschikbaar gesteld om eigenaren te ondersteunen in de rechten en plichten van de Erfgoedwet. Hierbij ondervindt HERMON Erfgoed problemen omdat er geen duidelijk overzicht in Nederland is van alle beschikbare monumentensubsidies.

De doelstelling van dit onderzoek is het opstellen van een overzicht waardoor HERMON Erfgoed sneller inzicht kan krijgen in de beschikbare monumentensubsidies in Nederland. Daarnaast wordt er aan de hand van dit opgestelde product geanalyseerd of er mogelijkheden zijn om de prestaties met betrekking tot subsidies te verbeteren. De hoofdvraag van het onderzoek is: Wat zijn voor HERMON Erfgoed de mogelijkheden om effectiever gebruik te maken van monumentensubsidies in Nederland?

Het onderzoek bestaat uit twee fases. Allereerst worden alle beschikbare regelingen op drie verschillende overheidsniveaus geanalyseerd om deze uiteindelijk te integreren en op een overzichtelijke manier te presenteren. Hiervoor is veel deskresearch uitgevoerd. Voornamelijk is hierbij gekeken naar de websites van verantwoordelijke overheden, evaluatierapporten van individuele regelingen, relevante onderzoeksrapporten en bestuursverordeningen. In de tweede fase zijn de prestaties van HERMON Erfgoed beoordeeld aan de hand van het opgestelde overzicht. Hiervoor zijn er vier herbestemmingsprojecten gekozen die voldoen aan de criteria: recent, verschillende provincies & verschillende categorieën. Data is verzameld door middel van interviews met de verantwoordelijke projectleiders over de QuickScan van ieder project.

Het onderzoek heeft in de eerste plaats het Dashboard Subsidiemogelijkheden Monumentaal Erfgoed Nederland opgeleverd welke in hoofdlijnen snel overzicht biedt in de beschikbare monumentensubsidies in Nederland. Hierbij zijn alle factoren meegenomen die invloed hebben op de subsidiemogelijkheden in een bepaalde situatie. Door gebruik te maken van het dashboard worden de subsidiemogelijkheden per situatie sneller inzichtelijk en kan er worden doorgeschakeld naar verdere informatie. Hierdoor biedt het dashboard een mooi houvast om het gesprek met de subsidieverstrekker aan te gaan. Daarnaast heeft het onderzoek een handleiding opgeleverd hoe het dashboard gebruikt kan worden inclusief een voorbeeld hoe het kan leiden tot strategische afwegingen.

De prestaties van HERMON Erfgoed uit het verleden worden als goed beoordeeld. De mogelijkheden worden voor ieder project op de verschillende overheidsniveaus onderzocht. Een opmerkelijk resultaat is dat er binnen HERMON Erfgoed geen standaardprocedure is hoe projectleiders monumentensubsidies tijdens de acquisitie moeten opnemen in de QuickScan.

Naast het dashboard, dat van belang kan zijn voor alle spelers binnen het monumentale werkveld, heeft het onderzoek ook een aantal concrete aanbevelingen opgeleverd voor HERMON Erfgoed:

1. Opstellen van een beleidsdocument waarin wordt vastgelegd hoe binnen HERMON Erfgoed moet worden omgegaan met monumentensubsidies in de QuickScan. Het dashboard en de handleiding in paragraaf 2.3 kunnen hiervoor als basis worden genomen.
2. Gezien het dynamische team van HERMON Erfgoed moeten projectleiders in de toekomst altijd geattendeerd worden op het feit dat het dashboard met subsidiemogelijkheden bestaat.

3. Monumentensubsidies als vast agendapunt opnemen in de maandelijkse vergadering met alle projectleiders. Hierdoor kan kennis worden uitgewisseld en kan worden gecontroleerd of mogelijkheden voldoende onderzocht worden.
4. Het dashboard en dit eindrapport als toelichting in de map acquisitie op de server plaatsten waardoor projectleiders over de informatie beschikken en de algemene kennis over monumentensubsidies binnen HERMON Erfgoed wordt vergroot.
5. Integreeren van subsidiemogelijkheden uit het dashboard met projectplanning. Door dit samen te laten vallen kunnen er extra subsidiemogelijkheden gecreëerd worden. Ook kunnen projectleiders tijd en energie besparen wanneer een indieningstermijn verstreken is.
6. Actueel houden van het dashboard door dit op te nemen in het takenpakket van een medewerker zodat het ook in de toekomst van waarde kan zijn. Dit is voornamelijk van belang omdat regelingen op regionaal niveau maar voor beperkte perioden worden vastgesteld.
7. Als aanvulling op een aantal voorgaande aanbevelingen kan er binnen HERMON Erfgoed een betere invulling worden gegeven aan de kwaliteitszorg van de (interne) QuickScans. De kwaliteitszorg kan ervoor zorgen dat subsidies in de toekomst uniform worden behandeld binnen de organisatie.

Inhoudsopgave

Colofon	2
Voorwoord	3
Samenvatting	4
Hoofdstuk 1: Inleiding	8
1.1 HERMON Erfgoed.....	8
1.2 Achtergrond	8
1.3 Situatie	9
1.4 Doelstelling	10
1.5 Eindproduct.....	10
1.6 Onderzoeksvragen	11
1.7 Methodologie.....	12
1.8 Leeswijzer.....	13
Hoofdstuk 2: Dashboard Subsidiemogelijkheden Monumentaal Erfgoed Nederland	14
2.1 Achtergronden overheidsbeleid	14
2.1.1 Beleid nationaal niveau.....	14
2.1.2 Beleid provinciaal niveau	14
2.1.3 Beleid gemeentelijk niveau.....	15
2.2 Kernschets dashboard.....	16
2.2.1 Uitleg dashboard.....	16
2.2.2 Hoofddoelstellingen van de regelingen	16
2.2.3 Typen en categorieën monumenten	17
2.2.4 Overige factoren die zijn opgenomen in het dashboard	19
2.3 Voorbeeld strategisch gebruik dashboard.....	19
2.4 Conclusie deelvraag 1	22
Hoofdstuk 3: Beoordeling prestaties HERMON Erfgoed	23
3.1 Verleden: analyse prestaties van HERMON Erfgoed m.b.t. gebruik monumentensubsidies	23
3.1.1 Algemene analyse gebruik subsidies in QuickScans	23
3.1.2 Analyse welke monumentensubsidies zijn gebruikt.....	24
3.1.3 Toetsing prestaties aan de hand van mogelijkheden uit dashboard.....	24
3.2 Toekomst: mogelijkheden HERMON Erfgoed mb.t. gebruik monumentensubsidies	26
3.3 Conclusie deelvraag 2	27
Hoofdstuk 4: Conclusies en aanbevelingen	28
4.1 Conclusies	28
4.2 Concrete aanbevelingen	28

4.3 Suggesties voor verder onderzoek.....	29
Hoofdstuk 5: Discussie	30
Bibliografie	31
Bijlage A: Dashboard Subsidiemogelijkheden Monumentaal Erfgoed Nederland.....	33
Bijlage B: Tekstuele analyse nationaal niveau	58
Bijlage C: Tekstuele analyse provinciaal niveau	64
Bijlage D: Uitwerking interviews voor analyse deelvraag 2	70
Bijlage E: Lijsten	74
Lijst met afkortingen.....	74
Lijst met figuren	74
Lijst met tabellen	74

Hoofdstuk 1: Inleiding

Dit hoofdstuk zal dienen als inleiding voor een afstudeeronderzoek naar subsidies voor monumentenzorg in Nederland. Allereerst zal er een korte introductie worden gegeven over het bedrijf waar de eindopdracht is uitgevoerd. Vervolgens wordt de achtergrond van het onderzoek geschetst. Daarna zal de situatie worden beschreven inclusief de probleemstelling van het onderzoek. Verder komt de doelstelling inclusief afbakening van het onderzoek aan bod. Ook zal er een korte toelichting worden gegeven op het op te leveren eindproduct van dit onderzoek. Vervolgens worden de onderzoeksvragen beschreven die uit het voorgaande volgen en de methodologie hoe de verschillende onderzoeksvragen onderzocht zullen worden.

1.1 HERMON Erfgoed

Dit afstudeeronderzoek is uitgevoerd bij HERMON Erfgoed in Zeist. Sinds 2011 staat HERMON Erfgoed voor duurzame HERontwikkeling van MONumenten. HERMON Erfgoed is een projectontwikkelaar die zich enkel richt op monumentale panden, voornamelijk rijksmonumenten. Als projectontwikkelaar bestaat de bedrijfsvoering uit het aankopen van panden, het transformeren en deze vervolgens met rendement verkopen of verhuren.

Volgens de visie van HERMON Erfgoed (HERMON Erfgoed, 2018) heeft het verdwijnen van monumentaal erfgoed, doordat ze in onbruik zijn geraakt of omdat restauratie een onoverkomelijk zware opgave lijkt, vaak te maken met een onderschatting van de mogelijkheden en een overschatting van de problemen bij herontwikkeling. Daarbij ziet HERMON Erfgoed de herontwikkeling van monumentaal erfgoed als een van de puurste vormen van duurzaamheid. Door reeds bestaande gebouwen opnieuw te gebruiken wordt er minder behoefte gecreëerd aan schaarse (bouw-) materialen.

Bij de bedrijfsactiviteiten van HERMON Erfgoed wordt er zo veel mogelijk rekening gehouden met het behouden van culturele waarde van monumenten. Daarbij worden de thema's People, Planet & Profit geïntegreerd om op een verantwoordelijke manier met monumenten om te gaan. De doelstelling is ervoor zorgen dat monumentaal erfgoed in Nederland behouden blijft.

1.2 Achtergrond

Op 10 oktober 2017 werd na 208 dagen de langste formatieperiode uit de Nederlandse politieke geschiedenis afgesloten. De politieke partijen VVD, CDA, D66 en de ChristenUnie presenteerden op deze dag het regeerakkoord 2017 'Vertrouwen in de toekomst'. In het regeerakkoord (2017) wordt cultuur gezien als een verbindende factor voor de samenleving. Naast de intrinsieke waarde van cultureel erfgoed draagt cultuur ook bij aan onze identiteit en geschiedenis. Ook heeft cultuur een economische waarde in de vorm van toerisme en een goed vestigingsklimaat.

Het huidige kabinet ziet hierin ook een belangrijke rol voor monumentaal erfgoed. Om de culturele waarde te behouden is het belangrijk om monumenten te beschermen. Het regeerakkoord (2017) benadrukt dat er speciale aandacht is vereist voor monumentale kerken. Door recente demografische ontwikkelingen en een algemeen dalend kerkbezoek wordt het risico op leegstand groter. Daarom investeert het kabinet in onderhoud en herbesteding van monumenten. Daarbij blijft het kabinet particuliere eigenaren van monumenten financieel ondersteunen. Voor de huidige regeerperiode trekt het kabinet 325 miljoen euro uit om de bovengenoemde doelstelling te waarborgen.

Naast het nieuwe regeerakkoord heeft er op het gebied van wetgeving ook een recente verandering plaatsgevonden binnen de monumenten sector. Bij verschillende typen cultureel erfgoed horen verschillende werkwijzen en beschermingsmaatregelen. In het verleden was de wetgeving binnen de

monumentale sector in Nederland versnipperd. Daarom is er een nieuwe wet aangenomen, de Erfgoedwet, die 6 bestaande wetten en regelingen op het gebied van cultureel erfgoed heeft gebundeld. De Monumentenwet uit 1988 is hierdoor per 1 juli 2016 komen te vervallen. Ook in deze nieuwe Erfgoedwet (RCE, 2016) wordt de waarde van cultuur nogmaals bevestigd. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ziet cultureel erfgoed als de bron voor het verhaal over de geschiedenis van Nederland. Het maakt het verleden zichtbaar, zodat we het heden beter begrijpen en dat helpt ons weer om gericht over de toekomst na te denken.

Alle betrokken spelers binnen het monumentale werkveld hebben te maken met deze nieuwe Erfgoedwet (RCE, 2016). Ten aanzien van rijksmonumenten is vastgelegd dat de eigenaar de plicht heeft om het monument zodanig te onderhouden dat instandhouding gewaarborgd is. Daarnaast geldt er een verbod een monument te beschadigen of te vernielen. Aan de andere kant bestaan er ook een aantal financiële instrumenten waarop monumenteigenaren een beroep kunnen doen. Deze financiële instrumenten moeten bijdragen aan de instandhouding van rijksmonumenten.

1.3 Situatie

Als (her)ontwikkelaar heeft HERMON Erfgoed veel ervaring opgedaan in projecten verspreid over Nederland. HERMON Erfgoed kan op verschillende manieren betrokken zijn bij een herbestemmingsproject. In sommige projecten begeleiden ze vooral het voortraject van een herbestemmingsproject. Bij andere projecten heeft HERMON Erfgoed ervoor gekozen om het vervoltraject niet uit te besteden maar zelf als hoofdaannemer op te treden. Maar in beide gevallen is de acquisitie een belangrijk onderdeel van de bedrijfsvoering. Door middel van het uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek kan de kans op een succesvolle herbestemming van een monument in kaart worden gebracht. Een belangrijk onderdeel van het bedrijfsproces is dus het uitvoeren van deze QuickScans om te bepalen of een project doorgang kan vinden.

Zoals beschreven in de paragraaf 1.2 Achtergrond kunnen spelers in de monumenten sector een beroep doen op een aantal financiële instrumenten. Dit financiële instrumentarium moet monumenteigenaren ondersteunen in hun rechten en plichten om monumenten in stand te houden. HERMON Erfgoed ondervindt problemen omdat er geen duidelijk overzicht beschikbaar is van alle monumentensubsidies in Nederland. Om die reden is er vanuit HERMON Erfgoed de wens naar voren gekomen om een overzicht te creëren van dit stelsel en hierbij te beoordelen of er mogelijkheden zijn om hier effectiever gebruik van te maken.

Het voorgaande leidt naar de volgende probleemstelling in het onderzoek:

Het ontbreekt HERMON Erfgoed aan een overzichtelijk schema van de monumentensubsidies in Nederland waarbij per situatie een inschatting kan worden gemaakt welke subsidiemogelijkheden er zijn.

1.4 Doelstelling

Volgens de visie van HERMON Erfgoed horen, in de ideale situatie, monumenten niet afhankelijk te zijn van structurele subsidies. In plaats hiervan moet er gezocht worden naar een nieuwe functie die zelfvoorzienend is in het onderhouden van het monument. HERMON Erfgoed is van mening dat door middel van een goed functionerend exploitatiemodel vrijwel ieder monument onafhankelijk van structurele subsidiestromen op eigen benen kan staan. Maar aangezien de financiële regelingen op dit moment vanuit de overheid beschikbaar worden gesteld willen ze graag onderzocht hebben hoe ze hier effectiever gebruik van kunnen maken.

Ervaringen uit het verleden laten zien dat er aan de daadwerkelijke verstrekking van een subsidie allerlei voorwaarden zijn verbonden. Of er voor een bepaalde situatie subsidies beschikbaar zijn is afhankelijk van verschillende factoren. Ten eerste zijn er per overheidsniveau verschillende regelingen beschikbaar. Ten tweede worden de regelingen voor verschillende doeleinden gebruikt. Zo zijn er structurele subsidies gekoppeld aan bijvoorbeeld een onderhoudsplan, incidentele subsidies en regelingen gelabeld aan een bepaald type monument. Verder heeft een projectontwikkelaar te maken met de planning van een project, waardoor ook het aanvraagmoment en de looptijd van een subsidieregeling van belang is. Ook is het beschikbare budget uiteraard van invloed op de kans of een aanvraag gehonoreerd zal worden. Deze eerste opsomming van factoren geeft aan dat het lastig is om in te schatten of een subsidieaanvraag per situatie mogelijk en of zinvol is.

Daarom hecht HERMON Erfgoed waarde aan een duidelijk overzicht met alle subsidiemogelijkheden, waarin alle factoren die hierop van invloed zijn worden meegenomen. Dit moet ertoe bijdragen dat er een betere inschatting gemaakt kan worden over de effectiviteit van subsidieaanvragen. Hierdoor wordt het eenvoudiger om per project te bepalen wat de benodigde stappen zijn om gebruik te maken van monumentensubsidies. Uiteindelijk moet het overzicht een bijdrage leveren aan het vergroten van de kennis van HERMON Erfgoed op het gebied van monumentensubsidies.

Aangezien dit onderzoek specifiek gefocust is op de situatie bij HERMON Erfgoed is er ook een specifieke doelstelling geformuleerd. Het uiteindelijke opgestelde dashboard van alle monumentensubsidies kan echter ook effectief gebruikt worden door andere organisaties binnen de monumenten sector. Concreet is de doelstelling van dit onderzoek:

Het opstellen van een overzicht van monumentensubsidies in Nederland en daarbij de mogelijkheden voor HERMON Erfgoed in kaart brengen om hier effectiever gebruik van te maken.

1.5 Eindproduct

Het op te leveren product bestaat uit een overzicht van alle beschikbare regelingen. Hierbij moet per situatie een advies of traject beschreven worden waarbij inzichtelijk wordt hoe kansrijk een subsidieaanvraag van HERMON Erfgoed is. Punt van aandacht hierbij is dat er aan iedere regeling veel wetgeving en voorwaarden zijn gekoppeld. Het is niet mogelijk om dit allemaal te integreren in één overzicht. Doelstelling is echter om een product op te leveren wat sneller inzichtelijk maakt wat de mogelijkheden zijn per situatie. Wanneer hieruit blijkt dat er mogelijkheden zijn kunnen deze tijdens de acquisitiefase verder onderzocht worden. De informatie moet via het dashboard wel snel bereikt kunnen worden. Het eindproduct bestaat verder uit een eindrapport inclusief conclusies en aanbevelingen voor HERMON Erfgoed om effectiever gebruik te maken van monumentensubsidies.

1.6 Onderzoeksvragen

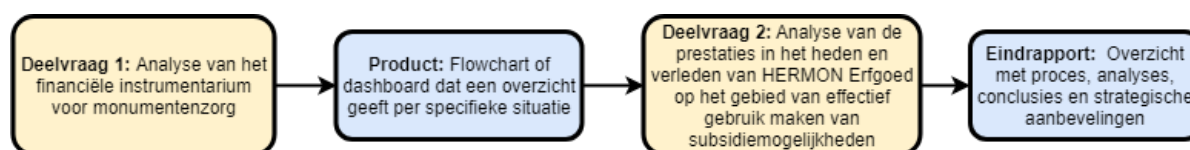
Vanuit het voorgaande zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld. De hoofdvraag van het onderzoek is direct gerelateerd aan de doelstelling van het onderzoek en luidt als volgt:

Wat zijn voor HERMON Erfgoed de mogelijkheden om effectiever gebruik te maken van monumentensubsidies in Nederland?

Daarbij zijn om de hoofdvraag gestructureerd te kunnen beantwoorden de volgende deelvragen en per deelvraag een aantal sub-vragen opgesteld. Deelvraag 1 is erop gericht om het stelsel van monumentensubsidies te analyseren. Deze deelvraag is met betrekking tot de probleemstelling van het onderzoek erg belangrijk en zal dienen als input voor deelvraag 2.

In deelvraag 2 zal vervolgens geanalyseerd worden hoe HERMON Erfgoed in het verleden gebruik heeft gemaakt van het financiële instrumentarium en of hier mogelijkheden liggen voor verbetering. In Figuur 1 wordt een schematisch overzicht weergegeven van het onderzoek.

- 1. Hoe ziet het financiële instrumentarium omtrent monumentensubsidies eruit?**
 - a. Welke regelingen zijn er per overheidsniveau beschikbaar?
 - b. Wat is het doel per regeling?
 - c. Welke typen/categorieën monumenten zijn er?
 - d. Wat zijn de voorwaarden waaraan een aanvrager moet voldoen?
 - e. Hoe worden de subsidies uiteindelijk toegekend?
 - f. Hoe kan het financiële instrumentarium overzichtelijk gepresenteerd worden?
 - g. Wat is het resultaat van de regelingen in het kader van de Erfgoedwet?
- 2. Hoe heeft HERMON Erfgoed in het verleden gebruik gemaakt van monumentensubsidies en welke mogelijkheden zijn er om hier effectiever gebruik van te maken?**
 - a. Hoeveel van de projecten uit het verleden zijn deels gefinancierd door monumentensubsidies?
 - b. Welke monumentensubsidies zijn meegenomen in het haalbaarheidsonderzoek van de herbestemmingsprojecten?
 - c. Wat zijn de mogelijkheden om in de toekomst effectiever gebruik te maken van monumentensubsidies bij projecten?
 - d. In hoeverre is het opgeleverde product bruikbaar om monumentensubsidies effectiever te gebruiken?

Figuur 1: Schematisch overzicht structuur onderzoek

1.7 Methodologie

Voor het opzetten van de structuur van dit onderzoek is gebruik gemaakt van een SWOT-analyse methodiek. Volgens (Zack, 1999) is dit één van de meest bekende handvatten om tot een strategisch advies te komen. De structuur van het onderzoek is afgeleid van dit concept, maar hierbij kan worden opgemerkt dat het onderzoek zelf niet bestaat uit het uitvoeren van een SWOT-analyse. Wel is gebruik gemaakt van de twee dimensies, door eerst een externe analyse uit te voeren van het financiële stelsel en vervolgens de interne prestaties te analyseren om tot een advies te komen.

Fase 1: analyse van het financiële instrumentarium voor monumentenzorg en het opstellen van een overzichtelijk dashboard.

De doelstelling van deze eerste fase is het creëren van een overzicht waarin de subsidiemogelijkheden voor HERMON Erfgoed per situatie duidelijk worden. Om dit te bewerkstelligen is er voor deze deelvraag deskresearch uitgevoerd. Hierbij is onder andere gekeken naar de websites van verantwoordelijke overheden, evaluatierapporten van individuele regelingen en relevante onderzoeksrapporten. Op nationaal niveau is de Erfgoedmonitor van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) voornamelijk gebruikt om data te verzamelen. Op de lagere overheidsniveaus is de data voornamelijk te vinden in bestuursverordeningen en op de websites van de desbetreffende instanties. Vervolgens is alle verzamelde informatie geïntegreerd in een overzichtelijk digitaal dashboard. De factoren die voor alle beschikbare regelingen zijn onderzocht worden weergegeven in Tabel 1.

Factoren
Type regeling
Doel
Type/categorie monument
Looptijd / aanvraagmoment
Bepaling hoogte cofinanciering
Potentieel bedrag
Speciale voorwaarden
Budget
Bijzonderheden m.b.t. kans op goedkeuring
Links naar wet- en regelgeving

Tabel 1: Factoren onderzocht in fase 1

Fase 2: analyseren van de prestaties uit het verleden van HERMON Erfgoed met betrekking tot het gebruik maken van monumentensubsidies en de mogelijkheden voor verbetering.

Om de prestaties van HERMON Erfgoed te analyseren zijn er vier herbestemmingsprojecten in beschouwing genomen. De methode van onderzoek is het analyseren van de QuickScans van de vier projecten, door middel van het afnemen van interviews met de verantwoordelijke projectleiders.

De geselecteerde projecten die geanalyseerd zullen worden voldoen aan drie criteria: niet gestart voor 2016, verschillende categorieën en daarnaast projecten uit verschillende provincies. De projecten die uiteindelijk onderzocht zijn worden weergegeven in Tabel 2.

Project	Categorie	Provincie	Startjaar	Projectleider
Goirle (Maria-Boodschapkerk)	Religieus (kerk)	Noord-Brabant	2016	Natasha van der Doorn
Schiedam (Mouterij)	Industrieel	Zuid-Holland	2017	Natasha van der Doorn
Tegelen (Raadhuis)	Kantoor	Limburg	Acquisitie	Ton Vervoort
Capelle aan den IJssel (Zorgboerderij)	Agrarisch	Zuid-Holland	2018	Natasha van der Doorn

Tabel 2: projecten die geselecteerd zijn voor fase 2

Voor de uitvoering van fase twee zijn er interviews afgenomen met projectleiders Ton Vervoort en Natasha van der Doorn. Ton Vervoort is projectleider acquisitie en Natasha van der Doorn is hoofdprojectleider. De interviews die zijn afgenomen bestaan uit drie onderdelen. Allereerst wordt er onderzocht hoe HERMON Erfgoed subsidies in het algemeen behandeld in de QuickScan. Vervolgens

worden de prestaties uit het verleden beoordeeld aan de hand van de mogelijkheden volgens het opgestelde dashboard van fase 1. Verder wordt er onderzocht of het dashboard kan bijdragen aan het effectiever gebruik maken van monumentensubsidies in de toekomst. Dit laatste onderdeel dient tevens als validatie van het opgeleverde product.

1.8 Leeswijzer

In dit rapport wordt er onderscheid gemaakt tussen het hoofdverslag en de bijlages. Het totale rapport omvat veel pagina's, echter zijn niet alle onderdelen even relevant voor elke lezer. Daarom is het voor de lezer verstandig om voorafgaand de structuur van het rapport te kennen. Het hoofdverslag geeft een overzicht van het gehele onderzoek zonder gedetailleerd in te gaan op de analyse. Het eerste hoofdstuk behandelt de inleiding om de lezer inzicht te geven in de opzet van het onderzoek. Hierin komen de aanleiding, de doelstelling, het eindproduct, de vraagstelling en de methodiek aan bod.

Vervolgens wordt de opdracht verder uitgewerkt. Hierbij zijn de twee fasen zoals beschreven in de methodiek leidend voor de structuur. Hoofdstuk 2 heeft betrekking op de eerste fase: het analyseren van het financiële instrumentarium voor monumentenzorg, het opstellen van een overzichtelijk dashboard hiervan en hoe dit in de praktijk gebruikt kan worden. In hoofdstuk 3 wordt de tweede fase van het onderzoek behandeld, namelijk het beoordelen van de prestaties van HERMON Erfgoed met betrekking tot subsidies en mogelijkheden om dit te verbeteren.

De belangrijkste resultaten, conclusies, aanbevelingen en discussie worden behandeld in de hoofdstukken 4 en 5. Verder zullen er in het hoofdverslag verwijzingen worden gemaakt naar de bijlages.

Bijlage A bevat het volledige opgeleverde product, namelijk het dashboard met een overzicht van de subsidies voor monumentenzorg in Nederland. Het dashboard bevat een inhoudsopgave en een uitleg hoe het dashboard in de praktijk gebruikt kan worden. Het dashboard is relevant voor eenieder die een snel overzicht wil van wat er beschikbaar is aan financieringsmogelijkheden voor monumentenzorg in Nederland. Ook kan het dashboard gebruikt worden als ingang naar verschillende websites met meer informatie over de financieringsmogelijkheden.

In de overige bijlages zullen er verdere analyses van de deelvragen worden weergegeven die te uitgebreid zijn om in het hoofdverslag weer te geven. In Bijlages B en C worden de tekstuele analyses van de subsidiemogelijkheden op nationaal en provinciaal niveau uitgewerkt. Deze bijlages zijn vooral relevant voor lezers die geïnteresseerd zijn in een specifieke regeling op een van de verschillende niveaus. Ook geven deze bijlages verdere onderbouwing voor het advies in het dashboard inclusief de bronvermelding. In Bijlage D zijn de interviews die onder andere zijn gebruikt voor de analyse van deelvraag 2 uitgewerkt. In Bijlage E zijn de lijsten met afkortingen, figuren en tabellen opgenomen.

Hoofdstuk 2: Dashboard Subsidiemogelijkheden Monumentaal Erfgoed Nederland

De doelstelling van de eerste fase van het onderzoek, welke correspondeert met deelvraag 1, is het opstellen van een overzicht van de monumentensubsidies in Nederland. In dit hoofdstuk wordt de deelvraag: 'Hoe ziet het financiële instrumentarium omtrent monumentensubsidies eruit?' uitgewerkt. Hierbij kan vooraf worden opgemerkt dat het volledige resultaat is terug te vinden in de vorm van een dashboard in Bijlage A.

In dit hoofdstuk wordt eerst kort het beleid per overheidsniveau geanalyseerd om de lezer een beeld te geven hoe het stelsel per niveau werkt. Vervolgens worden de resultaten beschreven. Hierbij komen achtereenvolgens de onderwerpen van de sub-vragen aan bod die zijn opgesteld. Ook wordt er een voorbeeld gegeven hoe het Dashboard Subsidiemogelijkheden Monumentaal Erfgoed Nederland praktisch gebruikt kan worden en stapsgewijs kan leiden tot strategische afwegingen.

2.1 Achtergronden overheidsbeleid

2.1.1 Beleid nationaal niveau

De subsidiemogelijkheden die op nationaal niveau worden aangeboden kunnen worden gesplitst tussen subsidies in de vorm van een geldbedrag, leningen, belastingaftrek en daarnaast goede doelen en fondsen. Voor de subsidies in de vorm van een geldbedrag is de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) verantwoordelijk. Via de RCE zijn er een drietal subsidieregelingen waarin behoud van monumenten centraal staat. Deze drie regelingen zijn de Subsidie Instandhouding Monumenten (SIM), de subsidie voor onderzoek naar herbestemming en als laatste subsidie voor het wind- en waterdicht maken van (leegstaande) monumenten ter voorkoming van verder verval.

Financiering in de vorm van een lening kan worden aangevraagd bij het Nationaal Restauratiefonds (NRF). Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen leningen voor restauratie, herbestemming en verduurzaming van monumenten. De laagrentende leningen die het NRF aanbiedt zijn de restauratiefonds-hypotheek, de restauratiefondsplus-hypotheek, de Duurzame Monumentenlening en de Kerken Nevenfunctie-lening. De eerste drie laagrentende leningen zijn bedoeld voor rijksmonumenten, de Kerken Nevenfunctie-lening is uiteraard bedoeld voor kerkgebouwen. Verder biedt het NRF ook nog de mogelijkheden om een lening af te sluiten met een marktrente voor alle monumenten. Aangezien deze financieringsvorm echter geen financieel voordeel oplevert worden deze niet meegenomen in onderstaand overzicht en het dashboard.

Daarnaast is er nog de monumentenaftrek die bedoeld is om particuliere eigenaren te ondersteunen in het onderhoud van hun monument-woonhuizen. Via de belastingdienst kunnen monumenteigenaren hun onderhoudskosten aan een monument aftrekken van de inkomstenbelasting. Naast subsidies in de vorm van een geldbedrag, leningen en belastingaftrek is er nog de mogelijkheid om financiering te krijgen vanuit fondsen die opereren op een nationaal niveau.

Verder zijn alle regelingen in hoofdlijnen terug te vinden in het dashboard in Bijlage A. Een uitgebreide rapportage van de analyse per regeling op nationaal niveau en de onderbouwing voor het advies is weergegeven in Bijlage B.

2.1.2 Beleid provinciaal niveau

De provincies spelen een belangrijke rol in het behoud van monumenten. Vanuit provinciaal beleid is men beter in staat is om maatwerk te leveren in de regio. Door per provincie eigen regelingen te hanteren kunnen provincies er op aansturen dat subsidies terecht komen op plekken waar het extra economisch en maatschappelijk effect heeft (Hylkema Erfgoed, 2018).

De provincies krijgen sinds 2012 jaarlijks een budget van €20.000.000 vanuit het Rijksbudget, bedoeld voor de restauratie van rijksmonumenten. Dit bedrag wordt door het Interprovinciaal Overleg (IPO) verdeeld onder de 12 provincies. De verdeling gebeurt volgens een verdeelsleutel, waarbij een vast bedrag per provincie wordt gehanteerd en daarnaast een variabel bedrag afhankelijk van het aantal rijksmonumenten per provincie. In totaal wordt het rijksbudget door de provincie met 115% aangevuld, maar de uitvoering van het beleid varieert per provincie. In Figuur 2 is een overzicht weergegeven van het gemiddelde budget voor restauratiewerkzaamheden aan monumenten per provincie over de periode 2012-2017.

Financiële inzet van provincies voor erfgoed							
Provincie	Aantal rijksmonumenten (meest recente stand volgens Erfgoedmonitor)	Rijksbudget t.b.v. restauratie rijksmonumenten	Directe matching t.b.v. restauratie rijksmonumenten, gemiddeld per jaar in periode 2012-2017	Revolverende fondsen t.b.v. laagrentende leningen			Totale budget t.b.v. erfgoedbeleid, gemiddeld per jaar in periode 2012-2017 (Incl. matchingbedrag restauratie rijksmonumenten, excl. inleg in revolverende fondsen en excl. musea, archieven en streektaal)
				Startjaar fonds	Totale inleg vanaf start	Actuele omvang	
Drenthe	1.271	494.185	500.000	2009, verbreed in 2012	5.400.000	7.900.000	3.000.000
Flevoland	82	118.541	52.275	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	299.167
Fryslân	4.406	1.463.888	1.162.000	2005	2.678.033	2.736.143	5.656.000
Gelderland	6.058	1.670.808	11.588.279	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	15.077.490
Groningen	2.599	902.382	902.382	2003	4.970.000	977.432	1.444.738
Limburg	5.219	1.777.234	1.700.000	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	11.088.378
Noord-Brabant	5.900	1.722.352	2.950.181	2010 *	50.700.000	n.v.t. *	18.826.677
Noord-Holland	14.009	4.717.863	1.100.000	2012, verbreed in 2017	9.100.000	9.100.000	9.145.000
Overijssel	3.945	1.249.181	600.000	2005	4.302.172 **	6.183.422	4.500.000
Utrecht	5.616	1.526.928	1.650.000	2004	2.100.000	6.300.000	7.058.000
Zeeland	3.677	1.327.425	85.000	2005	748.178 **	995.534	3.300.000
Zuid-Holland	9.184	3.028.762	941.667	2005	4.674.000 ***	6.442.992	6.532.526
Totaal	61.966	19.999.549	23.231.784		84.672.383	40.635.523	85.857.976

Figuur 2: Provinciale budgetten voor cultureel erfgoed (IPO, 2018)

De individuele provincies kunnen vervolgens zelf bepalen hoe zij dit geld besteden en gaan hier verschillend mee om. Zo zijn er 9 provincies die werken met een cultuurfonds-hypotheek met laagrentende leningen voor restauratie van monumenten, waarvan sommige in een brede vorm voor de combinatie van restauratie en herbestemming. Ook worden er bijvoorbeeld slechts in 2 provincies provinciale monumenten aangewezen, namelijk in Noord-Holland en Drenthe.

In Bijlage C is de tekstuele analyse per provincie weergegeven. Naast de regelingen uit het dashboard in Bijlage A investeren provincies ook in organisaties binnen de sector die op een andere wijze actief zijn op het gebied van erfgoed, bijvoorbeeld bewustwording, kennisvermeerdering en educatie. Deze investeringen worden echter niet meegenomen in deze analyse.

2.1.3 Beleid gemeentelijk niveau

Naast alle beschikbare regelingen op nationaal en provinciaal niveau zijn er ook diverse gemeenten die verschillende regelingen aanbieden voor monumenten. Vaak zijn deze bedoeld voor gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden om monumentaal erfgoed van de desbetreffende gemeente te beschermen. Om alle beschikbare regelingen van de circa 380 gemeenten in Nederland in kaart te brengen is er binnen dit onderzoek niet genoeg tijd. Advies is om voor de acquisitie van ieder project informatie in te winnen bij de desbetreffende gemeente of er subsidiemogelijkheden zijn of dat een gemeente op een andere manier van dienst kan zijn.

Wel zijn er een aantal gemeenten die gezien het grote aantal monumenten een regionaal fonds hebben via het NRF. Deze regelingen hebben verschillende doelstellingen en voorwaarden. De tabel met een overzicht van de gemeentelijke fondsen inclusief een advies hoe te handelen op gemeentelijk niveau is opgenomen in het dashboard in Bijlage A.

2.2 Kernschets dashboard

De voorgaande analyse sectie geeft een globaal inzicht in wat er per overheidsniveau beschikbaar is. Onderstaand worden de resultaten van de verschillende sub-vragen uitgewerkt. Allereerst wordt het opgestelde dashboard gepresenteerd. Vervolgens de factor doelstelling van de regelingen. Daarna de typen en categorieën monumenten waartussen onderscheid wordt gemaakt. Verder komen de overige factoren aan bod die in het dashboard opgenomen zijn.

2.2.1 Uitleg dashboard

Welke regelingen per overheidsniveau beschikbaar zijn wordt in voorgaande analyse sectie al globaal beschreven. Uiteindelijk is alle verzamelde data over subsidieregelingen geïntegreerd in een dashboard. In Figuur 3 is de inhoudsopgave van dit ‘Dashboard Subsidiemogelijkheden Monumentaal Erfgoed Nederland’ weergegeven. De inhoudsopgave biedt een ingang naar twee overzichtstabellen van de factoren ‘doelen’ en ‘typen/categorieën’. Daarnaast kunnen de individuele tabellen met informatie over de regelingen via de links in de inhoudsopgave worden bereikt. Het volledige dashboard is te vinden en te gebruiken in Bijlage A.

Dashboard Subsidiemogelijkheden Monumentaal Erfgoed Nederland	
Overzichtstabellen	Pagina
Inleiding en uitleg	2
Doelen per regeling	3
Typen/categorieën per regeling	4
Nationaal niveau	-
Subsidie Instandhouding Monumenten	5
Subsidie voor onderzoek herbestemming	6
Subsidie voor wind- en waterdicht maken	7
Restauratiefonds-hypotheek	8
Restauratiefondsplus-hypotheek	9
Duurzame Monumentenlening	10
Kerken Nevenfunctie-lening	11
Monumentenaf trek	12
Provinciaal niveau	-
Drenthe	13
Flevoland	14
Friesland	15
Gelderland	16
Groningen	17
Limburg	18
Noord-Brabant	19
Noord-Holland	20
Overijssel	21
Utrecht	22
Zeeland	23
Zuid-Holland	24
Gemeentelijk niveau	-
Lokale fondsen	25

Figuur 3: Inhoudsopgave dashboard subsidiemogelijkheden

Het dashboard is getest in de browser Google Chrome. Daarom wordt geadviseerd om het pdf-bestand in deze browser te openen. Het dashboard geeft in de inhoudsopgave de mogelijkheid om direct naar een bepaald overheidsniveau of specifieke provincie te gaan om de mogelijkheden te bekijken. De twee overzichtstabellen verschaffen een andere manier van overzicht. In de eerste overzichtstabel zijn alle regelingen weergegeven op basis van de beoogde doelstelling. De tweede overzichtstabel geeft een overzicht voor welke typen/categorieën er subsidiemogelijkheden zijn op de verschillende overheidsniveaus. Zo heeft de gebruiker drie mogelijkheden voor toegang in het dashboard, waardoor er snel en gericht informatie geraadpleegd kan worden. De links in de inhoudsopgave en de overzichtstabellen zijn gekoppeld aan alle individuele tabellen.

2.2.2 Hoofddoelstellingen van de regelingen

Na het analyseren van het gehele stelsel kan er worden gesteld dat vrijwel alle beschikbare regelingen onder te verdelen zijn in vier hoofddoelstellingen. Hierop gelden enkele uitzonderingen. In de provincie Zuid-Holland is er de subsidieregeling Erfgoedlijnen. De hoofddoelstelling van deze regeling is het waarborgen van een gemeenschappelijk historisch verhaal. Daarom is deze in het dashboard als diversen aangegeven. Een andere uitzondering is bijvoorbeeld een regeling in de provincie Groningen die speciaal bedoeld is om aardbevingsschade te herstellen. Eigenaren van monumenten kunnen van deze regeling gebruik maken. Aangezien de regeling niet specifiek voor monumenten bedoeld is, wordt deze verder niet meegenomen in het dashboard. Op Erfgoedlijnen in Zuid-Holland na zijn er vier hoofddoelstellingen waaronder regelingen ingedeeld kunnen worden:

1. Restauratie
2. Herbestedding
3. Verduurzaming
4. Onderhoud

De doelstelling van het dashboard is om voor iedere specifieke situatie sneller inzicht te bieden in de subsidiemogelijkheden. Omdat de doelstelling van significante invloed is op het feit of werkzaamheden in aanmerking komen voor subsidie is er een overzichtstabel voor deze factor gemaakt. De overzichtstabel met de doelstellingen van de verschillende regelingen is weergegeven in Tabel 3.

Overzichtstabel doelen	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud	
	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening
Nationaal niveau								
Subsidie Instandhouding Monumenten							x	
Subsidie voor onderzoek herbestemming			x					
Subsidie voor wind- en waterdicht maken			x					
Restauratiefonds-hypothec		x						
Restauratiefondsplus-hypothec		x						
Duurzame Monumentenlening						x		
Kerken Nevenfunctie-lening				x		x		
Monumentenaf trek							x	
Provinciaal niveau								
Drenthe	x	x	x	x	x	x	x	x
Flevoland								
Friesland	x	X	x	x		x		
Gelderland	x	x		x	x	x	x	
Groningen	x	x	x	x		x	x	
Limburg	x							
Noord-Brabant	x	x						
Noord-Holland	x	x	x	x	x	x	x	
Overijssel	x	x			x			
Utrecht	x	x						
Zeeland	x	x						
Zuid-Holland	x	x	x	x	x			
Gemeentelijk niveau								
Lokale fondsen		x						

Tabel 3: Overzichtstabel factor doelstelling van beleid

Met betrekking tot het overheidsbeleid inzake monumentensubsidies geeft het dashboard ook een aantal opvallende zaken. Op nationaal niveau ligt voor subsidies de nadruk vooral op onderhoud gezien het budget van de SIM. Ook wordt de hoofddoelstelling herbestemming op nationaal niveau ondersteund door middel van een geldbedrag, maar het budget hiervoor valt in het niet bij de SIM. Voor verduurzaming en restauraties zijn er op nationaal niveau enkel leningen beschikbaar.

Gezien het jaarlijkse budget dat vanuit het Rijk beschikbaar wordt gesteld voor het provinciale restauratiefonds ligt de nadruk op provinciaal niveau op de hoofddoelstelling restauratie. Met uitzondering van Flevoland is er in elke provincie subsidie beschikbaar voor de restauratie van monumenten. Voor de hoofddoelstelling restauratie kan er worden gesteld dat er een zekere uniformiteit is van provinciaal beleid, wat door de twee kolommen onder restauratie in Tabel 3 wordt weergegeven. Opvallend is dat een aantal provincies het budget van dit fonds ook inzetten voor andere hoofddoelstellingen. De verschillende kolommen van de andere hoofddoelstellingen in Tabel 3 laten zien dat elke provincie op zijn eigen manier opereert. Het rijksbudget voor het provinciefonds wordt jaarlijks door de provincies gemiddeld met 115% aangevuld. Een van de redenen van het opzetten van het fonds was om provincies meer maatwerk te laten leveren per regio. Hierdoor is het gebrek aan uniformiteit van beleid wel te verklaren.

2.2.3 Typen en categorieën monumenten

Tijdens het analyseren van het stelsel is er ook een overzicht opgesteld van alle typen en categorieën monumenten waartussen onderscheid wordt gemaakt. Ook voor het onderzoeken van deze factor is de wet- en regelgeving van de regelingen geanalyseerd. In de regelingen wordt onderscheid gemaakt in vier typen monumenten. Drie hiervan hebben een officiële monumentenstatus: rijksmonumenten, provinciale monumenten (alleen in Drenthe en Noord-Holland) en gemeentelijke monumenten. Daarnaast worden er op gemeentelijk niveau beeldbepalende panden aangewezen. Ook dit laatste

type monument biedt, ondanks dat het geen officiële monumentstatus heeft, mogelijkheden om subsidie aan te vragen.

Naast typen monumenten wordt er voornamelijk op provinciaal niveau onderscheid gemaakt tussen monument categorieën. Naast de Kerken Nevenfunctie-lening op nationaal niveau zijn er enkel provinciale regelingen die deze categorieën gebruiken. Het feit dat categorieën vrijwel alleen op provinciaal niveau gebruikt worden, kan verklaard worden doordat het de taak is van de provincies om maatwerk te leveren per regio. De provincies zijn beter in staat om per regio te bepalen waar de grootste behoefte aan is op het gebied van monumentenzorg. Een overzicht van de factor typen/categorieën die gebruikt is voor het opstellen van het dashboard is weergegeven in Tabel 4.

Typen	Categorieën
Rijksmonumenten	Kerken
Provinciale monumenten	Molens
Gemeentelijk monumenten	Klooster
Beeldbepalende panden	Agrarisch erfgoed
	Industrieel erfgoed
	Militair erfgoed
	Kastelen & Landgoederen
	Stadhuizen & Kantoren

Tabel 4: Overzicht factor typen/categorieën

De factor 'type/categorie' is evenals de doelstelling significant voor het feit of er subsidiemogelijkheden zijn. Daarom is er ook een overzichtstabel gecreëerd waarin per overheidsniveau de regelingen worden gepresenteerd met de bijbehorende typen/categorieën waarvoor de regeling bedoeld is. De overzichtstabel met de verschillende typen en categorieën is weergegeven in Tabel 5.

Overzichtstabel typen/categorieën	Type monument				+ Woonfunctie?		Monument categorie								Index		
	1	2	3	4	Wel	Niet	1	2	3	4	5	6	7	8			
Nationaal niveau																	
Subsidie Instandhouding Monumenten	X				∨	X ₁											Typen monument
Subsidie voor onderzoek herbestemming	X	X	X	X	∨	X _{1,2,3,4}											1. Rijksmonument
Subsidie voor wind- en waterdicht maken	X	X	X	X	∨	X _{1,2,3,4}											2. Provinciaal monument
Restauratiefonds-hypotheek	X				∨	X ₁	X ₁										3. Gemeentelijk monument
Restauratiefondsplus-hypotheek	X				∨	X ₁	X ₁										4. Beeldbepalend pand
Duurzame Monumentenlening	X				∨	X ₁											
Kerken Nevenfunctie-lening	X							X									Monumenten Categorie
Monumentenaf trek	X				∨	X ₁	X ₁										1. Kerken
Provinciaal niveau																	2. Molens
Drenthe	X	X	X	X													3. Klooster
Flevoland																	4. Agrarisch erfgoed
Friesland	X		X	X					X								5. Industrieel erfgoed
Gelderland	X		X		∨	X _{1,3}											6. Militair erfgoed
Groningen	X	X	X	X	∨	X ₁	X ₁										7. Kastelen & landgoederen
Limburg	X		X					X	X	X	X						8. Stadhuizen (kantoren)
Noord-Brabant	X	X	X					X		X		X	X	X			
Noord-Holland	X	X	X	X	∨	X ₃	X ₃										
Overijssel	X	X	X		∨	X ₁											
Utrecht	X				∨	X ₁										X	
Zeeland	X	X	X	∨		X ₁		X	X			X				X	
Zuid-Holland	X	X	X	∨		X ₁		X									
Gemeentelijk niveau																	
Lokale fondsen	X		X	X													

Tabel 5: Overzichtstabel factor typen/categorieën

Het leveren van maatwerk per provincie wordt ook weergegeven in de monument categorie kolom in Tabel 5. Door regelingen in bepaalde regio's te verbinden aan specifieke categorieën kunnen provincies doelgericht bepaalde monumenten in stand houden in regio's waar dit extra van belang is. Toch brengt dit ook wel een aantal problemen met zich mee, bijvoorbeeld voor een landelijk opererende (her)ontwikkelaar als HERMON Erfgoed. Wanneer iedere provincies op een eigen manier regelingen opzet is het moeilijk om overzicht te behouden wat er per situatie beschikbaar is voor een dergelijke projectontwikkelaar. Daardoor kan dit gebrek aan uniformiteit op provinciaal niveau,

hoewel het beleidstechnisch wel te verklaren is, indirect toch bijdragen aan inefficiënt gebruik van monumentensubsidies in Nederland.

2.2.4 Overige factoren die zijn opgenomen in het dashboard

In tegenstelling tot de factoren 'doelstelling per regelingen' en 'typen/categorieën' die eerder zijn behandeld is er van de overige factoren geen overzichtstabel gemaakt. Dit geldt voor factoren als beschikbaar budget en bijzonderheden m.b.t. kans op goedkeuring, die in de loop van de tijd kunnen veranderen. Ook aan speciale voorwaarden kan tegemoetgekomen worden, bijvoorbeeld door een monument deels publiek toegankelijk te maken. Met de factor aanvraagmoment kan bijvoorbeeld rekening worden gehouden in de projectplanning.

Toch zijn er ook voor de andere factoren die zijn opgenomen in het dashboard verschillen in het gevoerde beleid. Met name de manier van toekennen is van belang. Hierbij zijn er een aantal te onderscheiden die in het dashboard aan bod komen. 'Volgorde van ontvangst', volgens een tendersystematiek met scoretabel, volgens een vooraf vastgestelde prioritering of door stakeholdergesprekken waarbij de subsidies worden verdeeld. De speciale voorwaarden die aan een regeling verbonden zijn variëren per regeling en zijn zeker van belang om tijdens de acquisitie in overweging te nemen. Aan de geldigheidsduur van inspectierapporten zit vaak een termijn en wanneer (deels) publieke toegankelijkheid een vereiste is voor subsidie moet in het projectplan worden afgewogen of dit past.

2.3 Voorbeeld strategisch gebruik dashboard

Om een voorbeeld te geven hoe het dashboard gebruikt kan worden zal de situatie van het project in Tegelen gebruikt worden. Dit project van HERMON Erfgoed zit namelijk nog in de acquisitiefase. In onderstaande checklist wordt in 6 stappen beschreven hoe voor dit project het dashboard van dienst kan zijn.

Stap 1: Beschrijven om wat voor specifieke situatie het gaat.

Het project Tegelen betreft een voormalig raadhuis in Tegelen. Het gebouw bevindt zich in de gemeente Venlo in de provincie Limburg. Als voormalig raadhuis valt het onder de categorie 'Stadhuizen (kantoren)', het betreft dus van oudsher geen woonfunctie. Het is een gemeentelijk monument welke in redelijke (onderhoud)staat verkeert. Het monument is volledig water- en winddicht. Voorwaarde om de bestemming van het pand te wijzigen naar woonfunctie is dat er dat er een 24-uurszorgvoorziening komt in het pand. Daarom wordt als mogelijke doelgroep gedacht aan begeleidend wonen voor jongeren met een Autisme Spectrum Stoornis (ASS), een woongroep voor dementerende ouderen of een combinatie hiervan.

Stap 2: Checken overzichtstabel met doelstellingen voor mogelijkheden

Overzichtstabel doelen	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud	
	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening
Nationaal niveau								
Subsidie Instandhouding Monumenten								x
Subsidie voor onderzoek herbestemming			x					
Subsidie voor wind- en waterdicht maken			x					
Restauratiefonds-hypothec		x						
Restauratiefondsplus-hypothec		x						
Duurzame Monumentenlening						x		
Kerken Nevenfunctie-lening				x		x		
Monumentenaf trek							x	
Provinciaal niveau								
Drenthe	x	x	x	x	x	x	x	x
Flevoland								
Friesland	x	x	x	x		x		
Gelderland	x	x		x	x	x	x	
Groningen	x	x	x	x		x	x	
Limburg	x							
Noord-Brabant	x	x						
Noord-Holland	x	x	x	x	x	x	x	
Overijssel	x	x				x		
Utrecht	x	x						
Zeeland	x	x						
Zuid-Holland	x	x	x	x	x			
Gemeentelijk niveau								
Lokale fondsen		x						

Toelichting: Allereerst geeft de overzichtstabel een eerste indicatie wat voor mogelijkheden er zijn om subsidies aan te vragen. Wanneer er plannen zijn om te restaureren zijn er volgens het dashboard enkel subsidies in de vorm van een geldbedrag op provinciaal niveau. Voor de situatie van het project Tegelen kan er ook worden gekeken naar de subsidiemogelijkheden voor herbestemming en onderhoud.

Stap 3: Checken overzichtstabel typen/categorieën voor mogelijkheden

Overzichtstabel typen/categorieën	Type monument		+ Woonfunctie?		Monument categorie								Index		
	1	2	3	4	Wel	Niet	1	2	3	4	5	6		7	8
Nationaal niveau															
Subsidie Instandhouding Monumenten	x						X ₁								
Subsidie voor onderzoek herbestemming	x	x	x	x			X _{1,2,3,4}								
Subsidie voor wind- en waterdicht maken	x	x	x	x			X _{1,2,3,4}								
Restauratiefonds-hypothec	x						X ₁	X ₁							
Restauratiefondsplus-hypothec	x						X ₁	X ₁							
Duurzame Monumentenlening	x						X ₁								
Kerken Nevenfunctie-lening	x														
Monumentenaf trek	x						X ₁	X ₁							
Provinciaal niveau															
Drenthe	x	x	x	x											
Flevoland															
Friesland	x		x	x						x					
Gelderland	x	x					X _{1,3}								
Groningen	x	x	x	x			X ₁	X ₁							
Limburg	x		x							x	x	x	x	x	
Noord-Brabant	x		x	x						x		x	x	x	
Noord-Holland	x	x	x	x			X ₃	X ₃							
Overijssel	x		x	x			X ₁								
Utrecht	x						X ₁							x	
Zeeland	x	x	x	x			X ₁			x					x
Zuid-Holland	x		x	x			X ₁			x					
Gemeentelijk niveau															
Lokale fondsen	x		x												

- Typen monument**
1. Rijksmonument
 2. Provinciaal monument
 3. Gemeentelijk monument
 4. Beeldbepalend pand
- Monumenten Categorie**
1. Kerken
 2. Molens
 3. Klooster
 4. Agrarisch erfgoed
 5. Industrieel erfgoed
 6. Militair erfgoed
 7. Kastelen & landgoederen
 8. Stadhuisen (kantoren)

Toelichting: De overzichtstabel met typen/categorieën geeft verder inzicht wat beschikbaar is. Voor de Subsidie Instandhouding Monumenten komt dit project niet in aanmerking om het geen Rijksmonument is. Voor de twee herbestemming subsidies zijn er wel mogelijkheden, aangezien het een gemeentelijk monument betreft zonder woonfunctie. Op provinciaal niveau zijn er volgens het dashboard mogelijkheden als het monument onder de categorie 'Industrieel erfgoed' valt. Ook op lokaal niveau zijn er volgens het dashboard mogelijkheden.

Stap 4: Beoordelen mogelijkheden nationaal niveau

Naam	Subsidie voor onderzoek naar herbestemming	Naam	Subsidie voor het wind- en waterdicht maken van (leegstaande) monumenten ter voorkoming van verder verval
Type regeling	Geldbedrag	Type regeling	Geldbedrag
Doel	Herbestemming	Doel	Sobere (nood)maatregelen tegen verder verval van een monumenten, vooral met het oog op herbestemming.
Type monument	Rijksmonumenten, provinciale monumenten, gemeentelijke monumenten en beeldbepalende gebouwen zonder woonfunctie	Type monument	Rijksmonumenten, provinciale monumenten, gemeentelijke monumenten en beeldbepalende gebouwen zonder woonfunctie
Looptijd / aanvraagmoment	Loopt tot 01-10-2021 Aanvraagmoment ieder jaar van <u>1 oktober tot 30 november</u>	Looptijd / aanvraagmoment	Loopt tot 01-10-2021 Aanvraagmoment ieder jaar van <u>1 oktober tot 30 november</u>
Potentieel bedrag	Maximaal bedrag van €25.000 Minimaal bedrag van €10.000	Potentieel bedrag	Maximaal bedrag van €50.000 Minimaal bedrag van €10.000
Speciale voorwaarden	-	Speciale voorwaarden	Voorwaarde is dat er een serieuze kans is op herbestemming. Daarom moet er in de <u>afgelopen twee jaar een haalbaarheidsonderzoek naar herbestemming zijn uitgevoerd</u> of een <u>subsidieaanvraag voor onderzoek naar herbestemming zijn ingediend</u> .
Budget	Het budget voor onderzoek is €1.900.000	Budget	€460.000
Bijzonderheden m.b.t. kans op goedkeuring	Gezien het feit dat het <u>subsidieplafond ieder jaar is bereikt</u> en de toekenningsprioritering kan worden gesteld dat in de categorie 'overige eigenaren' er meer kans is op subsidie wanneer er een kleinschaliger onderzoek wordt uitgevoerd. Het drempelbedrag is echter afhankelijk van het aantal aanvragen, advies is om <u>bij het RCE na te gaan wat het drempelbedrag is om onnodige energie/kosten voor een aanvraag te voorkomen</u> .	Bijzonderheden m.b.t. kans op goedkeuring	Aanvragen worden <u>relatief vaak afgewezen om inhoudelijk redenen</u> omdat de subsidie wordt aangevraagd voor restauratiewerkzaamheden. Een aanvraag moet betrekking hebben op (nood)maatregelen voor het wind- of waterdicht maken.
Links naar wet- en regelgeving	Informatie: https://www.monumenten.nl/onderhoud-en-restauratie/grootschalige-restauratie-en-herbestemmen/onderzoek Wetgeving: http://wetten.overheid.nl/BWBR0030544/2016-07-01	Links naar wet- en regelgeving	Informatie: https://www.monumenten.nl/onderhoud-en-restauratie/subsidie-voor-herbestemming/wind-en-waterdichtmaatregelen Wetgeving: http://wetten.overheid.nl/BWBR0030544/2016-07-01

Toelichting: Door vervolgens de links in de overzichtstabellen te gebruiken wordt de informatie van de individuele regelingen zichtbaar. Beide subsidies kunnen aangevraagd worden tot 30 november van het lopende jaar. De bijzonderheden m.b.t. kans op goedkeuring laten zien dat er voor een aanvraag nagedacht moet worden of het tijd/energie steken in de aanvraagprocedure verstandig is.

Stap 5: Beoordelen mogelijkheden provinciaal niveau

Limburg	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud	
Financieringsvorm	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening
Beschikbaar	X (1)							
Naam regeling	1: Subsidie Restauratie Monumenten 2017-2018							
Type monument	Rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten. Agrarische gebouwen, kloosters, molens, kerken, <u>industriële complexen</u> .							
Looptijd/aanvraag moment	Aanvragen <u>tot en met 31 oktober 2018</u>							
Bepaling hoogte financiering (Co-financiering)	40% van subsidiabele kosten							
Potentieel bedrag	Tussen €25.000 en €400.000							
Speciale voorwaarden	De regeling is enkel bedoel voor monumenten die dringend gerestaureerd moeten worden. De urgentie moet blijken uit een <u>inspectierapport van de Stichting Monumentenwacht Limburg welke niet ouder is dan twee jaar</u> .							
Budget/kans op goedkeuring	Het budget voor deze regeling is €3.000.000. Dit <u>subsidieplafond is in 2018 al bereikt</u> . Aanvragen worden daarom niet meer gehonoreerd.							
Links naar info en wetgeving	Informatie: https://www.limburg.nl/@1770/subsidie-monumenten/ Wetgeving: http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Historie/Limburg/602826/CVDR602826_2.html							

Toelichting: Op provinciaal niveau kan er subsidie aangevraagd worden tot en met 31 oktober 2018. Wel is het verstandig om eerst na te gaan of een Raadhuis valt onder de categorie industriële complexen via de links naar extra informatie. Ook moet er door de Stichting Monumentenwacht Limburg een inspectie worden uitgevoerd waaruit blijkt dat het monument dringend gerestaureerd moet worden. Aangezien het subsidieplafond in 2018 al bereikt is kan het verstandig zijn om met de start van de werkzaamheden te wachten zodat de subsidie in 2019 kan worden aangevraagd.

Stap 6: Beoordelen mogelijkheden gemeentelijk niveau

Het dashboard laat zien dat de gemeente Venlo geen lokaal fonds heeft bij het NRF. Wel is het verstandig om bij de gemeente navraag te doen naar de mogelijkheden op gemeentelijk niveau. Naast een lokaal subsidiepotje kan er ook gedacht worden aan provinciale subsidies die enkel door gemeenten aangevraagd kunnen worden. Ook zou een gemeente kunnen bijdragen door middel van dienstverlening, bijvoorbeeld in de ondersteuning van vergunning- en bestemmingsplanprocedures.

2.4 Conclusie deelvraag 1

Al met al kan met betrekking tot het beantwoorden van de deelvraag: 'Hoe ziet het financiële instrumentarium omtrent monumentensubsidies eruit?' nogmaals worden benadrukt dat het gebruiken van het dashboard dit het beste beantwoord. Alle praktische informatie is in hoofdlijnen in dit dashboard weergegeven en kan snel opgezocht worden. Hierboven zijn de opvallende aspecten die tijdens en na het opstellen van het dashboard naar voren kwamen beschreven. Deze aspecten kunnen bijdragen aan het vergroten van de kennis van de lezer over het stelsel en bieden een kritische inzicht. Daarnaast is een punt van kritiek dat het dashboard enkel in hoofdlijnen informatie verschaft. Iedere regeling is verbonden aan eigen wet- en regelgeving en is anders van opzet. Praktische factoren als welke exacte werkzaamheden onder de subsidiabele kosten vallen zijn buiten beschouwing gelaten. Het dashboard biedt de gebruiker een eerste 'QuickScan' in de subsidiemogelijkheden als ondersteuning bij het opstellen van een QuickScan voor een project.

Hoofdstuk 3: Beoordeling prestaties HERMON Erfgoed

De doelstelling van de tweede fase van het onderzoek, weke correspondeert met deelvraag 2, is erop gericht om een advies op te stellen hoe HERMON Erfgoed effectiever gebruik kan maken van monumentensubsidies. In dit hoofdstuk wordt de deelvraag: 'Hoe heeft HERMON Erfgoed in het verleden gebruik gemaakt van monumentensubsidies en welke mogelijkheden zijn er om hier effectiever gebruik van te maken?' uitgewerkt.

Het hoofdstuk is onderverdeeld in een sectie over de prestaties uit het verleden en een sectie over de mogelijkheden voor de toekomst. Allereerst wordt het gebruik van QuickScans binnen HERMON Erfgoed in het algemeen geanalyseerd. Daarna wordt er voor de vier geselecteerde herbestemmingsprojecten bekeken van welke subsidies gebruik is gemaakt en wordt dit vervolgens getoetst aan de hand van het dashboard van fase 1. In de sectie over de toekomst komen de mogelijkheden om effectiever gebruik te maken van monumentensubsidies en de beantwoording van deelvraag 2 aan bod.

3.1 Verleden: analyse prestaties van HERMON Erfgoed m.b.t. gebruik monumentensubsidies

3.1.1 Algemene analyse gebruik subsidies in QuickScans

De geïnterviewde projectleiders waren op de hoogte van het feit dat er monumentensubsidies beschikbaar worden gesteld vanuit de overheid. Volgens projectleider Natasha van der Doorn (2018) is een regeling eigenlijk altijd verbonden aan een instantie die opereert op een van de drie overheidsniveaus.

In het verleden is er volgens van der Doorn (2018) binnen HERMON Erfgoed vooral gekeken naar de mogelijkheden voor herbestemmingssubsidie bij het RCE. Omdat HERMON Erfgoed geen Professionele Organisatie voor Monumentenbehoud (POM)-status heeft is de ervaring dat het lastig is op een deze subsidies binnen te halen. Verder wordt er bij projecten altijd navraag gedaan bij de desbetreffende provincie. In de provincies Zuid-Holland en Gelderland heeft HERMON Erfgoed goede contacten met de verantwoordelijke medewerkers van het subsidieloket.

Met betrekking tot het opnemen van monumentensubsidies in de QuickScan komen er een aantal verschillen naar voren. Volgens projectleider Ton Vervoort (2018) is het verstandig om monumentensubsidies niet op te nemen in de QuickScan vanuit strategische overwegingen. Tijdens de acquisitiefase van een project weet je nooit zeker of je voor een subsidie in aanmerking komt, hierdoor is alles wat uiteindelijk gehonoreerd wordt extra. Vervoort (2018) beargumenteert dat de ervaring leert dat projectkosten altijd hoger uitkomen omdat er onvoorziene dingen gebeuren. Daarom is het mooi als een verworven subsidie deze extra kosten kan opvangen of dempen, waardoor het rendement verbetert. Volgens van der Doorn (2018) worden monumentensubsidies wel meegenomen in de QuickScan. Wanneer een projectleider weet dat er mogelijkheden beschikbaar zijn en een project enkel doorgang kan vinden en rendabel kan zijn met een subsidie. In deze gevallen worden de subsidies ook expliciet genoemd in de stichtingskosten. In andere gevallen wordt een subsidie enkel meegenomen in de QuickScan als opmerking. Dit zijn gevallen waarvoor de mogelijkheden van een bepaalde regeling nog niet verder zijn onderzocht, waardoor het in de risicoanalyse als mogelijke plus wordt opgenomen.

Bovenstaande wekt de indruk dat er geen standaardprocedure is binnen HERMON Erfgoed hoe om te gaan met monumentensubsidies in de QuickScan. Volgens van der Doorn (2018) bestaat dit op dit moment inderdaad niet. Wel valt het binnen het takenpakket van de hoofdprojectleider om binnen het Management Team de nieuwe projectleiders te wijzen op subsidiemogelijkheden en dat deze

onderzocht dienen te worden. Ook Vervoort (2018) is niet op de hoogte van een standaardprocedure en is hier ook niet over geïnformeerd.

3.1.2 Analyse welke monumentensubsidies zijn gebruikt

In Tabel 6 worden de resultaten voor de vier geanalyseerde projecten schematisch weergegeven. Dit wordt opnieuw per overheidsniveau beschreven. In de eerste plaats worden alle regelingen gepresenteerd die in overweging zijn genomen. Vervolgens staat er in de kolom 'Extra informatie' of de subsidie wel of niet gehonoreerd is en welk bedrag hiermee binnen gehaald is. De informatie in deze tabel is verzameld uit de uitwerking van de interviews, welke is terug te vinden in Bijlage D.

Project	Nationaal	Provinciaal	Gemeentelijk	Extra informatie
Goirle	Vanuit het RCE was er nog een SIM-subsidie van de vorige eigenaar. In overleg met RCE mocht deze over op nieuwe eigenaar.	Geen subsidies meegenomen in de QuickScan.	Geen subsidies meegenomen in de QuickScan.	Nationaal: bedrag van €700.000 van het RCE. Wel komt RCE inmiddels terug op afspraak, hierover op dit moment een geschil.
Schiedam	Vanuit het RCE ook een kleine SIM-subsidie voor schilderwerkzaamheden.	Restauratie en herbestemming rijksmonument en. Daarnaast ook Erfgoedlijnen aangevraagd.	Lokaal Fonds Schiedam Vlaardingen aangevraagd. Gemeente Schiedam verstrekt geen subsidies	Nationaal: SIM Provinciaal: R&H-rijksmonumenten gehonoreerd, €38.000. Erfgoedlijnen is afgewezen Gemeentelijk: afgewezen omdat HERMON Erfgoed een commerciële partij is.
Tegelen	Geen subsidies meegenomen in de QuickScan.	Geen subsidies meegenomen in de QuickScan.	Er is bij de gemeentelijke makelaar navraag gedaan, bij haar niets bekend of gemeentelijke subsidies beschikbaar zijn.	Project is nog in acquisitie. Verder neemt projectleider subsidies niet mee in QuickScan vanuit strategische overwegingen.
Capelle aan den IJssel	Geen subsidies meegenomen in de QuickScan.	Subsidie Erfgoedlijnen is aangevraagd.	Geen subsidies meegenomen in de QuickScan.	Provinciaal: Erfgoedlijnen is afgewezen. Niet voldaan aan voorwaarden en aanvraag was niet compleet.

Tabel 6: Overzicht van de vier geanalyseerde projecten

3.1.3 Toetsing prestaties aan de hand van mogelijkheden uit dashboard

Nu er informatie beschikbaar is over de prestaties uit het verleden worden deze in onderstaande sectie getoetst. Er wordt gekeken of, met inachtneming van de beschikbare regelingen uit het dashboard, monumentensubsidies voldoende in overweging zijn genomen op de verschillende overheidsniveaus.

De mate waarin het beschikbare stelsel voldoende in overweging is genomen wordt kwalitatief beoordeeld. Per project is er op nationaal en gemeentelijk niveau geanalyseerd wat er mogelijk was.

Daarnaast zijn de mogelijkheden per provincie beoordeeld. Vervolgens wordt er gekeken welke mogelijkheden er voor deze vier projecten zijn gebruikt en of de projectleider op de hoogte was van de overige beschikbare mogelijkheden. De resultaten hiervan zijn in tabel formaat weergegeven in Tabel 7, Tabel 8 en Tabel 9.

Allereerst worden de projecten Schiedam en Capelle aan den IJssel behandeld, aangezien dit dezelfde provincie betreft. De overzichtstabel met categorieën laat zien dat er in Zuid-Holland geen specifieke mogelijkheden zijn voor de categorieën agrarisch erfgoed en industrieel erfgoed. Omdat de mouterij van oudsher geen woonfunctie had kon hiervoor wel subsidie worden aangevraagd. Ook is er voor beide projecten een aanvraag gedaan voor de regeling Erfgoedlijnen. De projectleider is verder goed op de hoogte van de regelingen die beschikbaar zijn. Voor deze projecten is er geen hypotheek afgesloten, wel is de projectleider op de hoogte van de cultuurfondshypotheek en het fonds 1818 Haaglanden (van der Doorn, 2018). Het resultaat is weergegeven in Tabel 7.

Schiedam & Capelle aan den IJssel (Zuid-Holland)	
Mogelijkheden in dashboard	Prestatie HERMON Erfgoed
Nationaal	Gebruikt, ten behoeve van schilderwerkzaamheden.
1: Rijksmonumenten restauratie en herbestemming	Gebruikt, mouterij betreft van oudsher geen woonfunctie.
2: Cultuurfonds-hypotheek	Niet gebruikt, projectleider op de hoogte
3: Monumentenfonds 1818-hypotheek.	Niet gebruikt, projectleider op de hoogte
4: Subsidieregeling Erfgoedlijnen	Aangevraagd, niet gehonoreerd (Schiedam inhoudelijk afgewezen, Capelle i.v.m. onvolledige aanvraag)
Gemeentelijk	Lokaal fonds Schiedam Vlaardingen aangevraagd, afgewezen omdat HERMON Erfgoed een commerciële partij is.

Tabel 7: Was projectleider op de hoogte van alle mogelijkheden voor projecten Schiedam & Vlaardingen

Voor het project Tegelen is het minder eenvoudig om te beoordelen of er voldoende gebruik is gemaakt van subsidiemogelijkheden omdat dit project nog in de acquisitiefase zit. Wel zal met de kennis van de huidige stand van zaken beoordeeld worden in welke mate er kennis is van de beschikbare subsidies. Ten aanzien van de subsidie Restauratie Monumenten 2017-2018 valt een raadhuis onder een van de vijf specifieke categorieën, waardoor er mogelijkheden zijn voor dit project. Belangrijk punt van aandacht is wel dat het beschikbare budget voor de regeling dit lopende jaar al overschreden is. Het resultaat is weergegeven in Tabel 8.

Tegelen (Limburg)	
Mogelijkheden in dashboard	Prestatie HERMON Erfgoed
Nationaal	Nationale subsidieregelingen zijn niet in overweging genomen.
1: Subsidie Restauratie Monumenten 2017-2018	Niet gebruikt, budget is overschreden maar raadhuis valt wel onder specifieke categorie.
Gemeentelijk	Gemeentelijk is nagevraagd of er mogelijkheden zijn.

Tabel 8: Was projectleider op de hoogte van alle mogelijkheden voor project Tegelen

Het vierde project dat voor dit deel van het onderzoek is geanalyseerd is het project Goirle in Noord-Brabant. Op nationaal niveau is er opnieuw gebruik gemaakt van de SIM subsidie voor een aanzienlijk totaal bedrag van €700.000. Er is geen cultuurfondshypotheek afgesloten en ook geen gebruik gemaakt van de regeling restauratie rijksmonumenten. In de huidige situatie valt de kerk in Goirle wel onder specifieke categorie religieus erfgoed van deze regeling. Subsidie kan in 2018 worden aangevraagd tussen 4 juni en 31 oktober. Tabel 9 geeft een overzicht van de resultaten.

Goirle (Noord-Brabant)	
Mogelijkheden in dashboard	Prestatie HERMON Erfgoed
Nationaal	Gebruikt, SIM van het RCE
1: Restauratie rijksmonumenten	Niet gebruikt, kerk in Goirle valt wel onder specifieke categorie van deze regeling.
2: Cultuurfonds-hypotheek	Niet gebruikt, projectleider wel op de hoogte
Gemeentelijk	Geen gebruik van gemaakt.

Tabel 9: Was projectleider op de hoogte van alle mogelijkheden voor project Goirle

3.2 Toekomst: mogelijkheden HERMON Erfgoed mb.t. gebruik monumentensubsidies

De mate van kennis van de projectleiders wordt als goed beoordeeld. Voor verschillende projecten is er geïnformeerd op gemeentelijk niveau. Op provinciaal niveau zijn er verschillende subsidieaanvragen gehonoreerd. De projectleider voor de projecten Schiedam en Capelle aan den IJssel is uitstekend op de hoogte over de mogelijkheden in Zuid-Holland, inclusief de verschillende fondsen die in deze regio's beschikbaar zijn. De mate van kennis over regelingen voor specifieke categorieën is niet optimaal, aangezien in Noord-Brabant en Limburg regelingen specifiek voor de categorie van het project beschikbaar zijn die niet expliciet door de projectleiders benoemd worden.

Het blijkt dat er geen standaardprocedure is hoe projectleiders tijdens de acquisitie moeten omgaan met monumentensubsidies in de QuickScan. Enerzijds beargumenteert Vervoort (2018) dat het opnemen van subsidies in de QuickScan een risico met zich mee brengt omdat het nooit zeker is of een subsidie daadwerkelijk gehonoreerd zal worden. Volgens van der Doorn (2018) zijn er in het verleden ook projecten geweest die geen doorgang konden vinden zonder een monumentensubsidie, dit neem echter niet het risico weg van een subsidie die niet gehonoreerd wordt. Wat voorop staat is dat het verstandig is om binnen de bedrijfsvorming hier consequent mee om te gaan. Het zou verstandig zijn om een document op te stellen hoe projectleiders monumentensubsidies moeten opnemen in de QuickScan. Of dit altijd in de vorm moet van een mogelijke plus in de risicoanalyse of structureel is een beslissing die op directieniveau genomen moet worden. Wanneer deze beslissing beleidsmatig wordt vastgelegd zal dit ten goede komen aan de uniformiteit van de QuickScans voor verschillende projecten.

Een ander belangrijk aspect bij HERMON Erfgoed is het dynamische team. Hierdoor zijn er relatief vaak nieuwe projectleiders die een project zullen begeleiden. Daarom is het extra van belang op een standaardprocedure te creëren. Ook van der Doorn (2018) geeft aan dat het van belang is dat nieuwe projectleiders op de hoogte zijn van de mogelijkheden en dit opnemen in hun QuickScans.

Volgens van der Doorn (2018) zou het dashboard hieraan kunnen bijdragen. Zeker wanneer het eindrapport of het product ergens op een centrale locatie op de server wordt gezet waar alle projectleiders bij kunnen, bijvoorbeeld in de map acquisitie. Ook Vervoort (2018) is van mening dat het dashboard geïncorporeerd moet worden in de standaard manier van werken van HERMON Erfgoed. Hoewel iedereen zijn eigen manier van werken heeft is het van belang dat (nieuwe) projectleiders weten dat dit product is gemaakt.

Verder kwam uit de analyse naar voren dat binnen HERMON Erfgoed goed wordt nagedacht over de planning van een project in combinatie met subsidiemogelijkheden. Voorbeeld hiervan is de situatie in Capelle aan den IJssel. De subsidie Erfgoedlijnen kan volgens van der Doorn (2018) nog tot 1 maart 2019 worden aangevraagd. Wanneer HERMON Erfgoed de geplande werkzaamheden start in 2018 zal deze mogelijkheid vanwege de voorwaarden vervallen. Hieruit blijkt dus dat de aanvraagdata worden meegewogen in de projectplanning. Ook Vervoort (2018) geeft aan dat de aanvraagprocedures een vertragend effect op projectplanning kunnen hebben. Dit benadrukt het belang van het integreren

van projectplanning en subsidiemogelijkheden. Hierin kan het dashboard een bijdrage leveren. Volgens van der Doorn (2018) kan er in situaties waar de indieningstermijn geen mogelijkheden biedt veel tijd en energie bespaart worden wanneer een projectleider direct de indieningstermijn kan inzien.

Een belangrijk punt van aandacht van het dashboard is dat het gemaakt is voor de huidige staat van het stelsel. Omdat regelingen op regionaal niveau soms maar voor beperkte perioden worden vastgesteld is het van belang om het product actueel te houden. De links in het dashboard helpen hierbij, maar het is ook verstandig om dit in het takenpakket van een medewerker op te nemen (Vervoort, 2018).

De geïnterviewde projectleiders hebben ook hun mening gegeven over het product. Over de volledigheid van het dashboard is van der Doorn (2018) van mening dat het op rijks en provinciaal goed scoort. Op gemeentelijk niveau is het van belang om projectleiders te wijzen dat de mogelijkheden onderzocht dienen te worden. Ondanks dat het advies op gemeentelijk niveau in het dashboard maar één pagina beslaat is het niet minder relevant dan de andere twee niveaus om bij ieder project advies in te winnen bij de desbetreffende gemeente. Volgens Vervoort (2018) zouden er nog contactgegevens van verantwoordelijke afdelingen of het secretariaat toegevoegd kunnen worden om de projectleiders in de communicatie te faciliteren.

Met betrekking tot de gebruiksvriendelijkheid wordt door van der Doorn (2018) en Vervoort (2018) beiden gesteld dat het dashboard een mooi overzicht biedt. De links zorgen ervoor dat je snel globaal kunt kijken en doorschakelen naar verdere informatie. Hierdoor geeft het dashboard sneller inzicht in de subsidiemogelijkheden per project. Vervoort (2018) ziet het als een mooi houvast om het gesprek met de subsidieverstrekkingen aan te gaan.

3.3 Conclusie deelvraag 2

Al met al kan met betrekking tot het beantwoorden van de deelvraag: 'Hoe heeft HERMON Erfgoed in het verleden gebruik gemaakt van monumentensubsidies en welke mogelijkheden zijn er om hier effectiever gebruik van te maken?' worden gesteld dat er binnen HERMON Erfgoed voldoende wordt nagedacht over monumentensubsidies.

Voor alle vier de herbestemmingsprojecten zijn de mogelijkheden onderzocht, waarbij bij twee projecten de aanvragen ook zijn gehonoreerd. De mate van kennis over monumentensubsidies op lagere overheidsniveau was voornamelijk in de regio Zuid-Holland goed. Uit het onderzoek bleek verder dat de projectleiders goed op de hoogte zijn van het belang van aanvraagperiodes van subsidies. Wanneer de projectplanning wordt geïntegreerd met de aanvraagperiode van bepaalde subsidieregelingen kan HERMON Erfgoed hun eigen subsidiemogelijkheden verbeteren.

Verder is er een gebrek aan uniformiteit in het behandelen van monumentensubsidies in de QuickScan. Er is geen beleidsdocument binnen HERMON Erfgoed hoe projectleiders hiermee om moeten gaan. Een dergelijk beleidsdocument is extra van belang gezien het dynamische aspect van het team. Op directieniveau moet worden beslist of subsidies expliciet in de QuickScan worden meegenomen of dat ze enkel als mogelijk plus in de risicoanalyse opgenomen dienen te worden.

Het dashboard geeft volgens de projectleiders een snel globaal overzicht waarbij je kunt doorschakelen naar de extra benodigde informatie via de links. Het is op dit moment een mooi houvast om het gesprek met de subsidieverstrekkingen aan te gaan.

Hoofdstuk 4: Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten van dit onderzoek beschreven. Onderstaand wordt een geconcentreerd overzicht weergegeven van de belangrijkste conclusies en aanbevelingen. De uitwerking hiervan geeft ook een beantwoording op de twee deelvragen en de hoofdvraag: 'Wat zijn voor HERMON Erfgoed de mogelijkheden om effectiever gebruik te maken van monumentensubsidies in Nederland?'. Ook worden er suggesties gedaan voor verder onderzoek.

4.1 Conclusies

De eerste fase van het onderzoek heeft een dashboard opgeleverd met een overzicht van de subsidiemogelijkheden voor monumentaal erfgoed welke is weergegeven in Bijlage A. De projectleiders zijn van mening dat het dashboard een volledig overzicht biedt op rijks- en provinciaal niveau. Ook komt het dashboard ten goede aan het sneller inzichtelijk maken van subsidiemogelijkheden per situatie. Via links kun je globaal kijken wat beschikbaar is en vervolgens snel doorschakelen naar verdere informatie. Daarom biedt het dashboard houvast om het gesprek aan te gaan met de subsidieverstrekker, in dergelijke gesprekken wordt per situatie duidelijk wat wel en niet kan. De handleiding in paragraaf 2.3 geeft een voorbeeld hoe het dashboard kan lijden tot concrete afwegingen door projectplanning en subsidiemogelijkheden te integreren.

In de tweede fase van dit onderzoek zijn de prestaties van HERMON Erfgoed gemeten door vier projecten te analyseren. Hieruit kan worden gesteld dat de verantwoordelijke projectleiders goed op de hoogte waren van de verschillende regelingen die beschikbaar waren per overheidsniveau. Daarnaast zijn er via verschillende instanties subsidies aangevraagd. Hiervan zijn er op nationaal en provinciaal niveau ook een aantal gehonoreerd. Voor één project was de subsidie noodzakelijk voor het doorgang vinden van het project. Ook is er op gemeentelijk niveau advies ingewonnen bij de gemeente. Een opmerkelijk resultaat van fase 2 is het feit dat er binnen HERMON Erfgoed geen standaardprocedure is hoe en of subsidies in een QuickScan opgenomen dienen te worden. Daarom biedt dit mogelijkheden om subsidies effectiever op te nemen in de bedrijfsvoering door een beleidsdocument op te stellen. Vanwege het dynamische team is dat extra significant omdat nieuwe projectleiders ook op de hoogte dienen te zijn van de subsidiemogelijkheden tijdens de acquisitiefase. Het dashboard en de handleiding uit paragraaf 2.3 kunnen als basis dienen voor dit document.

4.2 Concrete aanbevelingen

De resultaten van dit onderzoek zijn vertaald naar een aantal aanbevelingen hoe HERMON Erfgoed effectiever gebruik kan maken van monumentensubsidies in Nederland:

1. In het onderzoek kwam naar voren dat er een gebrek is aan uniformiteit in het behandelen van subsidiemogelijkheden in de QuickScan. Daarom is het verstandig om een document op te stellen waarin wordt vastgelegd hoe projectleiders hier binnen HERMON Erfgoed mee om dienen te gaan. Of subsidies gezien de onzekerheid als mogelijke plus worden opgenomen in de risicoanalyse of structureel omdat bij sommige projecten dit doorslaggevend kan zijn voor de doorgang is een strategische beslissing die op directieniveau genomen moet worden. Voor het opstellen van dit document kan het dashboard en de handleiding in paragraaf 2.3 van dit eindrapport als basis worden genomen. Op deze manier kan dit onderzoek geïncorporeerd worden in de dagelijkse acquisitiewerkzaamheden van HERMON Erfgoed.
2. Belangrijk om gezien het dynamische team van HERMON Erfgoed nieuwe projectleiders in de toekomst te attenderen op subsidiemogelijkheden en het feit dat het dashboard bestaat. Een beleidsdocument met een standaardprocedure zoals voorgesteld in aanbeveling 1 kan hierbij helpen.

3. Het onderwerp monumentensubsidies opnemen als vast agendapunt in de maandelijkse projectvergadering. Hierdoor wordt de kennis over monumentensubsidies binnen HERMON Erfgoed op peil gehouden. Enerzijds dient dit als uitwisseling van beschikbare kennis tussen de projectleiders, maar daarnaast ook als checklist om na te gaan of projectleiders de subsidiemogelijkheden voldoende hebben onderzocht.
4. Het is verstandig om in de eerste plaats het opgeleverde dashboard en dit eindrapport als toelichting op een centrale locatie op de server zetten. Op deze manier kunnen projectleiders hierover beschikken, bij voorkeur in de map acquisitie. Hierdoor kan de kennis over monumentensubsidies bij projectleiders en binnen HERMON Erfgoed in het algemeen worden vergroot.
5. Verder wordt aanbevolen om projectplanning en subsidiemogelijkheden te integreren. Tijdens het onderzoek bleek dat hier binnen HERMON Erfgoed al over nagedacht wordt. Projectleiders kunnen tijd en energie besparen wanneer direct duidelijk is dat een mogelijkheid vervalt omdat bijvoorbeeld een indieningstermijn voor een subsidieaanvraag verstreken is. Het dashboard kan hierbij als handvat dienen om dit sneller inzichtelijk te maken. Ook kan er in situaties waar de indieningstermijn verstreken is de afweging worden gemaakt om de projectplanning aan te passen. Door nog niet met de werkzaamheden aan te vangen en de planning samen te laten vallen met de indieningstermijn van een volgend jaar kunnen er extra subsidiemogelijkheden gecreëerd worden.
6. Aangezien regelingen soms maar voor beperkte perioden worden vastgesteld is het van belang om het dashboard actueel te houden. De links naar de beschikbare informatie op websites kunnen hierbij helpen. Er wordt aanbevolen om dit op te nemen in het takenpakket van een medewerker zodat het dashboard ook in de toekomst van waarde kan zijn voor HERMON Erfgoed.
7. Verder wordt aanbevolen om binnen HERMON Erfgoed meer tijd te besteden aan de kwaliteitszorg van geleverde diensten. Uit de punten die in aanbevelingen één en vijf zijn beschreven blijkt dat de kwaliteit van de QuickScans die intern worden gebruikt gecontroleerd dient te worden. Gezien de omvang van de organisatie zal een kwaliteitsmedewerker op dit moment niet mogelijk zijn maar dit zou wel aan het takenpakket van een medewerker toegevoegd kunnen worden. Ook kan het als sub-agendapunt onder subsidies worden opgenomen in de maandelijks projectleiders vergadering als aanvulling op aanbeveling 3. Op deze manier kan er ook worden gecontroleerd of subsidies in de toekomst uniform worden behandeld in de QuickScans.

4.3 Suggesties voor verder onderzoek

Een onderzoeksrichting die in navolging van dit onderzoek verder onderzocht kan worden is bijvoorbeeld een onderzoek naar de Professionele Organisatie voor Monumentenbehoud-status. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat het hebben van deze status behoorlijke voordelen kan hebben. Wat deze voordelen exact zijn, hoe deze status verkregen wordt, of dit transparant gebeurt en hoe organisaties hiermee om gaan zijn vragen die hierbij beantwoord kunnen worden. Dit zou namelijk ook voor HERMON Erfgoed in de toekomst een uitkomst kunnen zijn om effectiever gebruik te kunnen maken van monumentensubsidies.

Een andere interessante onderzoeksrichting kan zijn om een verder onderzoek te doen naar definitieverschillen. Wordt er binnen het financiële stelsel consequent omgegaan met definities en begrippen op verschillende overheidsniveaus of is er een gebrek aan uniformiteit op dit gebied.

Hoofdstuk 5: Discussie

Dit hoofdstuk geeft een kritische inkijk in de resultaten van het onderzoek. Er wordt kort geëvalueerd welke elementen er niet aanwezig zijn. Ook wordt de onderzoeksmethodiek geëvalueerd.

Een punt van kritiek op het opgestelde dashboard is dat het enkel in hoofdlijnen de informatie over de beschikbare subsidiemogelijkheden verschaft. Een aantal aspecten die niet zijn meegenomen in het dashboard zijn bijvoorbeeld een stappenplan op welke manier iedere regelingen aangevraagd kan worden als ondersteuning bij de aanvraagprocedure. Ook was er vanuit HERMON Erfgoed de wens op de kwaliteit/effectiviteit van bepaalde regelingen te evalueren. Dit omdat er vanuit de overheid op dit moment niet expliciet wordt gecontroleerd op de kwaliteit. In (ECORYS, 2018) wordt hiervoor het argument aangevoerd dat dit aanzienlijke kosten met zich meebrengt, maar het stelsel volledig baseren op vertrouwen is ook discutabel. Deze wens van HERMON Erfgoed kwam niet overeen met de doelstelling van dit onderzoek waardoor hier niet aan is voldaan.

Vanuit de projectleiders kwamen er een aantal verbeterpunten naar voren voor het dashboard. Om projectleiders ook te faciliteren in de communicatie met verantwoordelijke afdelingen kunnen algemene contactgegevens worden toegevoegd. In verband met de recente Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) kunnen er geen persoonlijke contactgegevens van specifieke beleidsmedewerkers worden opgenomen.

De onderzoeksmethodiek van de eerste fase heeft voldoende data opgeleverd over de beschikbare monumentensubsidies. Op nationaal niveau is er kwantitatieve data uit de Erfgoedmonitor van het RCE gebruikt voor de onderbouwing van het advies in het dashboard. Op de twee lagere overheidsniveaus is het advies met betrekking tot kans op goedkeuring kwalitatief van aard. Hierbij is gekeken naar de methode van toekenning en het restant van het beschikbare budget. Binnen de opdrachtperiode van dit onderzoek was het niet mogelijk om ook op provinciaal en gemeentelijk niveau per regeling percentages te onderzoeken van verleende en afgewezen subsidieaanvragen.

Voor de tweede fase is er gebruik gemaakt van interviews met projectleiders om de benodigde data te verzamelen. Het belangrijkste aspect van deelvraag 2 was het in kaart brengen van de prestaties en beoordelen of deze verbeterd kunnen worden. De projecten die geselecteerd zijn met behulp van de opgestelde selectiecriteria uit de methodologie gaven voldoende input om kwalitatief te beoordelen hoe HERMON Erfgoed presteert met betrekking tot subsidies. Gedurende onderzoek is ook het opgeleverde product gevalideerd tijdens fase 2 door een onderdeel toe te voegen aan de interviews. Aangezien de vier projecten maar onder de verantwoordelijkheid van twee projectleider vielen is het product enkel gevalideerd door twee projectleiders. Door het product door meer projectleiders te laten beoordelen zou er binnen dit onderzoek beter onderbouwd kunnen worden hoe het dashboard kan bijdragen aan het effectiever gebruik maken van monumentensubsidies. Wanneer deze validatie stap vanaf het begin in het onderzoeksplan was opgenomen was het verstandig geweest om een extra selectie criterium toe te voegen aan de onderzoeksmethodiek, namelijk projecten onder de verantwoordelijkheid van verschillende projectleiders. Aan de andere kant was Natasha van der Doorn als hoofdprojectleider erg goed op de hoogte van alle ontwikkelingen binnen HERMON Erfgoed waardoor dit interview veel bruikbare informatie heeft opgeleverd voor de beoordeling van de prestaties.

Bibliografie

- Belastingdienst. (2018, juni 06). *Werkzaamheden aan uw rijksmonument*. Opgehaald van Belastingdienst website: https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/prive/woning/bijzondere_situaties/rijksmonumentenpanden/
- Dreackeburgh & Troostwijk. (2017). *Subsidie instandhouding waardevol voor behoud cultureel erfgoed*. Bilthoven: Van Dreackeburgh.
- ECORYS. (2018). *Samenhangende evaluatie van het financiële stelsel voor monumentenzorg*. Rotterdam: ECORYS.
- Gedeputeerde Staten Limburg. (2018, mei 2). *Nadere subsideregels Restauratie Monumenten 2017-2018*. Opgehaald van Website decentrale regelgeving overheid: http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Historie/Limburg/602826/CVDR602826_2.html
- Gedeputeerde Staten van Noord-Holland. (2017). *Vaststelling Uvr subsidie herbestemming restauratie verduurzaming monumenten NH17*. Haarlem: Provincie Noord-Holland.
- Geduputeerde Staten Drenthe. (2018, mei 2). *uitvoeringsregeling subsidie behoud/herbestemming karakteristiek bezit in Drenthe 2017-2020*. Opgehaald van Overheid.nl: http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Historie/Drenthe/602197/CVDR602197_1.html
- HERMON Erfgoed. (2018, juli 3). *HERMON Erfgoed*. Opgehaald van HERMON Erfgoed website: <https://hermonerfgoed.nl/>
- Hylkema Erfgoed. (2018). *Ruimte voor Erfgoed, de provincies al schakel tussen ruimte, erfgoed en economie*. Den Haag: IPO.
- Nationaal Restauratiefonds. (2013). *Voorwaarden & Kenmerken Restauratiefonds-hypotheek en Restauratiefondsplus-hypotheek*. Hoevelaken: Nationaal Restauratiefonds.
- Nationaal Restauratiefonds. (2018, mei 2). *Cultuurfonds-hypotheek*. Opgehaald van Nationaal restauratiefonds website: <https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/cultuurfonds-hypotheek>
- Nationaal Restauratiefonds. (2018, mei 1). *Voorwaarden Cultuurfonds Friesland en Groningen*. Opgehaald van Nationaal Restauratiefonds website: <https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/financiering-aanvragen/cultuurfonds-hypotheek/voorwaarden-cultuurfonds>
- Provincie Drenthe. (2018, mei 2). *Subsidie behoud/herbestemming karakteristiek bezit*. Opgehaald van Provincie Drenthe website: <https://www.provincie.drenthe.nl/@124746/subsidie-behoud/>
- Provincie Flevoland. (2018, mei 2). *Provincie Flevoland Cultureel Erfgoed*. Opgehaald van Provincie Flevoland: <https://www.flevoland.nl/wat-doen-we/kunst-en-cultuur/cultureel-erfgoed>
- Provincie Friesland. (2018, mei 2). *Herbestemming en sloop 2018*. Opgehaald van Provincie Friesland website: https://www.fryslan.frl/subsidies/subsidies-regelingen_3217/item/herbestemming-en-sloop-2018_8839.html

- Provincie Gelderland. (2018). *Uitvoeringsprogramma Cultuur en Erfgoed 2018*. Arnhem: Provincie Gelderland.
- Provincie Groningen. (2018, mei 2). *Cultuurfonds voor Monumenten*. Opgehaald van Provincie Groningen website: <https://www.provinciegroningen.nl/loket/subsidies/cultuur/cultuurfonds-monumenten-groningen/>
- Provincie Noord-Brabant. (2018, juni 13). *Subsidieregeling cultureel erfgoed Noord-Brabant 2016*. Opgehaald van Provincie Noord-Brabant website: https://www.brabant.nl/loket/regelingen/cvdr412633_4
- Provincie Noord-Holland. (2018, mei 15). *Provincie Noord-Holland subsidieregelingen cultuur*. Opgehaald van Provincie Noord-Holland website: <https://www.noord-holland.nl/Loket/Subsidies/Subsidieregelingen/Cultuur>
- Provincie Overijssel. (2018, mei 14). *Erfgoed 'Het verhaal van Overijssel' subsidie*. Opgehaald van Provincie Overijssel website: <https://www.overijssel.nl/loket/subsidies/@L3T/erfgoed-het-verhaal/>
- Provincie Overijssel. (2018, mei 14). *Restauratie rijksmonumenten (tender)*. Opgehaald van Provincie Overijssel website: <https://www.overijssel.nl/thema's/cultuur/cultureel-erfgoed/@L2m/restauratie/>
- Provincie Utrecht. (2016). *cultuur- en erfgoednota 2016 - 2019 'Alles is NU'*. Utrecht: Provincie Utrecht.
- Provincie Zeeland. (2016). *Nota provinciaal cultuurbeleid 2017-2020*. Middelburg: Provincie Zeeland.
- Provincie Zeeland. (2018, mei 14). *Besluitenlijst vergadering gedeputeerde staten van 3 april 2018*. Opgehaald van Provincie Zeeland website: <https://www.zeeland.nl/vergaderoverzicht-en-activiteiten/besluitenlijst-vergadering-gedeputeerde-staten-van-3-april-2018>
- Provincie Zuid-Holland. (2017). *Beleidsvisie cultureel erfgoed 2017-2020*. Den Haag: Provincie Zuid-Holland.
- Provincie Zuid-Holland. (2018, mei 15). *Rijksmonumenten restauratie en herbestemming subsidie*. Opgehaald van Provincie Zuid-Holland website: <https://www.zuid-holland.nl/loket/subsidies/subsidies/@8169/rijksmonumenten/>
- RCE. (2016). *De Erfgoedwet 2016, informatie over de nieuwe Erfgoedwet gebundeld*. Amersfoort: Ministerie van OCW.
- RCE. (2017). *Informatieblad Instandhoudingssubsidie*. Amersfoort: RCE.
- Regerakkoord. (2017). *Vertrouwen in de Toekomst*. Den Haag: VVD, CDA, D66 en ChristenUnie.
- van der Doorn, N. (2018, juli 3). Analyse prestaties HERMON Erfgoed m.b.t. subsidies door gebruik te maken van projecten Goirle, Schiedam en Vlaardingen. (T. Koop, Interviewer)
- Vervoort, T. (2018, juni 29). Analyse prestaties HERMON Erfgoed m.b.t. subsidies door gebruik te maken van project Tegelen. (T. Koop, Interviewer)
- Zack, M. H. (1999). Developing a Knowledge Strategy. *California management review*, 125-145.

Bijlage A: Dashboard Subsidiemogelijkheden Monumentaal Erfgoed Nederland

Overzichtstabellen

[Inleiding en uitleg](#)

[Doelen per regeling](#)

[Typen/categorieën per regeling](#)

Nationaal niveau

[Subsidie Instandhouding Monumenten](#)

[Subsidie voor onderzoek herbestemming](#)

[Subsidie voor wind- en waterdicht maken](#)

[Restauratiefonds-hypotheek](#)

[Restauratiefondsplus-hypotheek](#)

[Duurzame Monumentenlening](#)

[Kerken Nevenfunctie-lening](#)

[Monumentenaftek](#)

Provinciaal niveau

[Drenthe](#)

[Flevoland](#)

[Friesland](#)

[Gelderland](#)

[Groningen](#)

[Limburg](#)

[Noord-Brabant](#)

[Noord-Holland](#)

[Overijssel](#)

[Utrecht](#)

[Zeeland](#)

[Zuid-Holland](#)

Gemeentelijk niveau

[Lokale fondsen](#)

Inleiding en uitleg

Het dashboard waar u op dit moment gebruik van maakt geeft een overzicht van de actuele status (1 juli 2018) van het financiële stelsel voor monumentenzorg. De doelstelling van dit dashboard is de gebruiker op een snelle manier te informeren over eventuele subsidiemogelijkheden die betrekking hebben op monumentaal erfgoed. Het dashboard is getest in de browser Google Chrome, daarom wordt geadviseerd om het pdf-bestand in deze browser te openen.

Het gehele dashboard bestaat uit een inhoudsopgave, een inleiding inclusief uitleg, twee overzichtstabellen en daarnaast alle individuele tabellen die informatie verschaffen per regeling. Het dashboard geeft in de inhoudsopgave de mogelijkheid om direct naar een bepaald overheidsniveau of specifieke provincie te gaan om de mogelijkheden te bekijken. De twee overzichtstabellen verschaffen een andere manier van overzicht. In de eerste overzichtstabel zijn alle regelingen overzichtelijk weergegeven op basis van de beoogde doelstelling. De tweede overzichtstabel geeft een overzicht voor welke typen/categorieën er subsidiemogelijkheden zijn op de verschillende overheidsniveaus. Zo heeft de gebruiker drie mogelijkheden voor toegang in het dashboard, waardoor er snel en gericht informatie geraadpleegd kan worden. De links in de inhoudsopgave en de overzichtstabellen zijn gekoppeld aan alle individuele tabellen.

Belangrijk punt is dat het dashboard enkel in hoofdlijnen informatie verschaft over subsidiemogelijkheden. Deze informatie kan voor spelers in het monumentale werkveld bijvoorbeeld relevant zijn om te gebruiken tijdens de acquisitie van nieuwe projecten. Omdat het dashboard de hoofdlijnen behandelt is het advies om dit dashboard enkel te gebruiken voor een eerste check of er mogelijkheden zijn. Aan elke individuele regeling hangt een eigen bestuursverordening of wet. Daarom is de link naar de beschikbare digitale informatie ook onderdeel van dit dashboard. Advies is om de actuele informatie van een desbetreffende regeling altijd te controleren of de regeling voor een specifieke situatie gebruikt kan worden. Deze controle is ook van belang omdat het stelsel dynamisch is waarbij veel regelingen op regionaal niveau maar voor korte perioden worden opengesteld.

Overzichtstabel doelen	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud	
	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening
Nationaal niveau								
Subsidie Instandhouding Monumenten							x	
Subsidie voor onderzoek herbestemming			x					
Subsidie voor wind- en waterdicht maken			x					
Restauratiefonds-hypotheek		x						
Restauratiefondsplus-hypotheek		x						
Duurzame Monumentenlening						x		
Kerken Nevenfunctie-lening				x		x		
Monumentenaftek							x	
Provinciaal niveau								
Drenthe	x	x	x	x	x	x	x	x
Flevoland								
Friesland	x	x	x	x		x		
Gelderland	x	x		x	x	x	x	
Groningen	x	x	x	x		x	x	
Limburg	x							
Noord-Brabant	x	x						
Noord-Holland	x	x	x	x	x	x	x	
Overijssel	x	x			x			
Utrecht	x	x						
Zeeland	x	x						
Zuid-Holland	x	x	x	x	x			
Gemeentelijk niveau								
Lokale fondsen		x						

Overzicht wat er per hoofddoelstelling beschikbaar is op de verschillende overheidsniveaus

Overzichtstabel typen/categorieën	Type monument				+ Woonfunctie?		Monument categorie								Index
	1	2	3	4	Wel	Niet	1	2	3	4	5	6	7	8	
Nationaal niveau															
Subsidie Instandhouding Monumenten	X				>	X ₁	n.v.t.								
Subsidie voor onderzoek herbestemming	X	X	X	X	>	X _{1,2,3,4}	n.v.t.								
Subsidie voor wind- en waterdicht maken	X	X	X	X	>	X _{1,2,3,4}	n.v.t.								
Restauratiefonds-hypotheek	X				>	X ₁	X ₁	n.v.t.							
Restauratiefondsplus-hypotheek	X				>	X ₁	X ₁	n.v.t.							
Duurzame Monumentenlening	X				>	X ₁		n.v.t.							
Kerken Nevenfunctie-lening	X						X								
Monumentenaftrek	X				>	X ₁	X ₁	n.v.t.							
Provinciaal niveau															
Drenthe	X	X	X	X				n.v.t.							
Flevoland															
Friesland	X		X	X				X							
Gelderland	X		X		>	X _{1,3}		n.v.t.							
Groningen	X		X	X	>	X ₁	X ₁	n.v.t.							
Limburg	X		X				X	X	X	X	X				
Noord-Brabant	X		X	X			X		X		X	X	X		
Noord-Holland	X	X	X	X	>	X ₃	X ₃	n.v.t.							
Overijssel	X		X	X	>	X ₁		n.v.t.							
Utrecht	X				>	X ₁								X	
Zeeland	X		X	X	>	X ₁		X	X			X			X
Zuid-Holland	X		X	X	>	X ₁		X							
Gemeentelijk niveau															
Lokale fondsen	X		X	X				n.v.t.							

Typen monument

1. Rijksmonument
2. Provinciaal monument
3. Gemeentelijk monument
4. Beeldbepalend pand

Monumenten Categorie

1. Kerken
2. Molens
3. Klooster
4. Agrarisch erfgoed
5. Industrieel erfgoed
6. Militair erfgoed
7. Kastelen & landgoederen
8. Stadhuizen (kantoren)

Overzicht wat er per type/categorie monumenten beschikbaar is. De wel/niet woonfunctie kolommen zijn aanvullend op de kolommen type monumenten, waarbij het getal aangeeft op welke kolom dit van toepassing is.

Naam	
Type regeling	Geldbedrag
Doel	Onderhoud
Type monument	Rijksmonumenten niet-woonhuis (behalve voor decentrale overheden en POM)
Looptijd / aanvraagmoment	Tot 01-01-2020 Jaarlijks van 1 februari tot 31 maart
Potentieel bedrag	Maximaal 3% van herbouwwaarde, behalve voor molens geldt een maximum van €60.000 Minimaal €6.000
Speciale voorwaarden	Subsidie op basis van onderhoudsplan voor 6 jaar
Budget	€45.020.000 voor 'gebouwde monumenten'
Bijzonderheden m.b.t. kans op goedkeuring	Sinds 2014 gaat het budget niet volledig op. Dit biedt kansen voor monumenteigenaren om het onderhoud deels te financieren via de SIM.
Links naar wet- en regelgeving	Informatie: https://www.monumenten.nl/monument-financieren/instandhoudingssubsidie Wetten: http://wetten.overheid.nl/BWBR0032075/2016-07-01

Naam	Subsidie voor onderzoek naar herbestemming
Type regeling	Geldbedrag
Doel	Herbestemming
Type monument	Rijksmonumenten, provinciale monumenten, gemeentelijke monumenten en beeldbepalende gebouwen. Geen woonfuncties
Looptijd / aanvraagmoment	Loopt tot 01-10-2021 Aanvraagmoment ieder jaar van 1 oktober tot 30 november
Potentieel bedrag	Maximaal bedrag van €25.000 Minimaal bedrag van €10.000
Speciale voorwaarden	-
Budget	Het budget voor onderzoek is €1.900.000
Bijzonderheden m.b.t. kans op goedkeuring	Gezien het feit dat het subsidieplafond ieder jaar is bereikt en de toekenningsprioritering kan worden gesteld dat in de categorie 'overige eigenaren' er meer kans is op subsidie wanneer er een kleinschaliger onderzoek wordt uitgevoerd. Het drempelbedrag is echter afhankelijk van het aantal aanvragen, advies is om bij het RCE na te gaan wat het drempelbedrag is om onnodige energie/kosten voor een aanvraag te voorkomen.
Links naar wet- en regelgeving	Informatie: https://www.monumenten.nl/onderhoud-en-restauratie/grootschalige-restauratie-en-herbestemmen/onderzoek Wetgeving: http://wetten.overheid.nl/BWBR0030544/2016-07-01

Naam	Subsidie voor het wind- en waterdicht maken van (leegstaande) monumenten ter voorkoming van verder verval
Type regeling	Geldbedrag
Doel	Sobere (nood)maatregelen tegen verder verval van een monumenten, vooral met het oog op herbestemming.
Type monument	Rijksmonumenten, provinciale monumenten, gemeentelijke monumenten en beeldbepalende gebouwen. Geen woonfuncties
Looptijd / aanvraagmoment	Loopt tot 01-10-2021 Aanvraagmoment ieder jaar van 1 oktober tot 30 november
Potentieel bedrag	Maximaal bedrag van €50.000 Minimaal bedrag van €10.000
Speciale voorwaarden	Voorwaarde is dat er een serieuze kans is op herbestemming. Daarom moet er in de afgelopen twee jaar een haalbaarheidsonderzoek naar herbestemming zijn uitgevoerd of een subsidieaanvraag voor onderzoek naar herbestemming zijn ingediend.
Budget	€460.000
Bijzonderheden m.b.t. kans op goedkeuring	Aanvragen worden relatief vaak afgewezen om inhoudelijk redenen omdat de subsidie wordt aangevraagd voor restauratiewerkzaamheden. Een aanvraag moet betrekking hebben op (nood)maatregelen voor het wind- of waterdicht maken.
Links naar wet- en regelgeving	Informatie: https://www.monumenten.nl/onderhoud-en-restauratie/subsidie-voor-herbestemming/wind-en-waterdichtmaatregelen Wetgeving: http://wetten.overheid.nl/BWBR0030544/2016-07-01

Naam	Restauratiefonds-hypothec
Type regeling	Laagrentende annuïtaire lening
Doel	Restauratie
Type monument	Rijksmonumenten, woonfunctie en niet woonfunctie.
Looptijd / aanvraagmoment	Gedurende het hele jaar, looptijd van de lening is maximaal 30 jaar.
Bepaling hoogte financiering	Hoogte hypotheek gebaseerd op drukkende onderhoudskosten Rente is 10 jaar waardevast. 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%. Bij recht op fiscale aftrek: 70% Bij geen recht op fiscale aftrek: 100%
Potentieel bedrag	Tussen €10.000 en €300.000
Speciale voorwaarden	Onderhoudskosten moeten worden vastgesteld door Belastingdienst Bureau Monumenten, dit duurt gemiddeld 10 weken.
Budget	Het budget is €31.700.000 per jaar.
Bijzonderheden m.b.t. kans op goedkeuring	Betreft een revolverend fonds waardoor budget weer wordt aangevuld. In 2016 €18.500.000 en in 2017 €21.400.000 verstrekt binnen deze regeling. Gebaseerd op afgelopen twee jaar is er geen financieringstekort om budgettaire redenen.
Links naar wet- en regelgeving	Informatie: https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/restauratiefonds-hypothec

Naam	Restauratiefondsplus-hypotheek
Type regeling	Laagrentende annuïtaire lening
Doel	Restauratie
Type monument	Rijksmonumenten, woonfunctie en niet woonfunctie.
Looptijd / aanvraagmoment	Gedurende het hele jaar, looptijd van de lening is maximaal 30 jaar.
Bepaling hoogte financiering	Hoogte hypotheek gebaseerd op drukkende onderhoudskosten Rente is 10 jaar waardevast. 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%. Bij recht op fiscale aftrek: 70% Bij geen recht op fiscale aftrek: 100%
Potentieel bedrag	Tussen €300.000 en €2.500.000 per project (maximaal €5.000.000 per rechtspersoon)
Speciale voorwaarden	Onderhoudskosten moeten worden vastgesteld door Belastingdienst Bureau Monumenten, dit duurt gemiddeld 10 weken.
Budget	Het budget is €20.000.000
Bijzonderheden m.b.t. kans op goedkeuring	Betreft een revolverend fonds waardoor budget weer wordt aangevuld. In 2016 €17.100.000 en in 2017 €13.500.000 verstrekt binnen deze regeling. Gebaseerd op afgelopen twee jaar is er geen financieringstekort om budgettaire redenen.
Links naar wet- en regelgeving	Informatie: https://www.restauratiefonds.nl/monumenteeigenaren/financieringen/restauratiefondsplus-hypotheek

Naam	Duurzame Monumentenlening
Type regeling	Laagrentende annuïtaire lening
Doel	Verduurzaming
Type monument	Rijksmonumenten met woonfunctie
Looptijd/ aanvraagmoment	Gedurende het hele jaar, looptijd van de lening is maximaal 30 jaar. Regeling is gestart op 01-07-2017
Bepaling financiering	hoogte Hoogte hypotheek gebaseerd op vastgestelde kosten door betrokken aannemer of installateur. Rente is 10 jaar waardevast. 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%. 100% van de vastgestelde kosten
Potentieel bedrag	Tussen €2.500 en €25.000 voor eigenaar-bewoner Tussen €25.000 en €300.000 per VvE
Speciale voorwaarden	De lening moet gecombineerd worden met de restauratiefonds-hypotheek of restauratiefondsplus-hypotheek.
Budget	Het budget is €10.000.000
Bijzonderheden m.b.t. kans op goedkeuring	Betreft een revolverend fonds waardoor budget weer wordt aangevuld. Sinds de start op 1 juli 2017 zijn er 15 leningen verstrekt. Aangezien de regeling nog in de startfase zit is er dus nog ruim voldoende budget beschikbaar.
Links naar wet- en regelgeving	Informatie: https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/duurzame-monumenten-lening

Naam	Kerken Nevenfunctie-lening		
Type regeling	Laagrentende annuïtaire lening		
Doel	Herbestemming en verduurzaming		
Type monument	Kerkgebouwen die als rijksmonument zijn aangemerkt		
Looptijd/ aanvraagmoment	Gedurende het hele jaar, looptijd van de lening is maximaal 15 jaar. Regeling is gestart in 2012		
Bepaling financiering	hoogte	Hoogte hypotheek gebaseerd op de vastgestelde kosten die de gebruiksfunctie kunnen verruimen. Rente is 10 jaar waardevast. 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%.	
Potentieel bedrag	Maximaal €50.000 per lening		
Speciale voorwaarden	Het gaat om werkzaamheden die aard- en nagelvast aan het pand verbonden zijn. (geen roerende zaken). Ook worden er behandelkosten in rekening gebracht.		
Budget	Het budget in 2018 is €500.000		
Bijzonderheden m.b.t. kans op goedkeuring	Betreft een revolverend fonds. Bestaat sinds 2008 en een maximale leningsduur van 15 jaar. Hierdoor zal er de komende jaren weer geld terugstromen in het fonds. Echter is de lening pas 36 keer verstrekt in de periode van 2008 tot 2017		
Links naar wet- en regelgeving	https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/kerken-nevenfunctie-lening#productkenmerken		

Naam		Monumentenaf trek
Type regeling		Monumentenaf trek
Doel		Onderhoud
Type monument		Rijksmonumenten, alle functies
Looptijd/ aanvraagmoment		Regeling blijft nog één jaar bestaan tot 2019, daarna een zuinigere regeling Tijdens het invullen van de jaarlijkse inkomstenbelasting
Bepaling hoogte financiering		80% van de onderhoudskosten kunnen worden afgetrokken van de inkomstenbelasting.
Potentieel bedrag		Afhankelijk van de kosten
Speciale voorwaarden		Alleen particuliere eigenaren kunnen de kosten aftrekken van hun inkomstenbelasting
Budget		Geen maximumbudget voor vastgesteld
Bijzonderheden m.b.t. kans op goedkeuring		Er komt een vervangende zuinigere regeling, tot 2019 kunnen particuliere monumenteigenaren nog profiteren van de huidige monumentenaf trek
Links naar wet- en regelgeving		Informatie: https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/prive/woning/bijzondere_situaties/rijksmonumentenpanden/werkzaamheden_aan_uw_rijksmonumentenpand

Drenthe	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud	
Financieringsvorm	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening
Beschikbaar	X (1)	X (2)	X (1)	X (2)	X (1)	X (2)	X (1)	X (2)
Naam regeling	1: Subsidie behoud/herbestemming karakteristiek bezit				2: Drents monumentenfonds			
Type monument	Subsidie in de vorm van een geldbedrag kan enkel voor rijksmonumenten worden aangevraagd en als aanvulling op een lening bij het NRF als dit niet voldoende blijkt voor de volledige financiering.				Rijksmonumenten, provinciale monumenten, gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden.			
Looptijd/aanvraag moment	Looptijd van de huidige uitvoeringsregeling is tot 2020 Het hele jaar door kan de subsidie online worden aangevraagd				Gedurende het hele jaar kunnen de leningen worden aangevraagd			
Bepaling hoogte financiering (Co-financiering)	Voor een geldbedrag moet schriftelijk worden aangetoond dat een aanvullend geldbedrag noodzakelijk is naast een lening om de financiering rond te krijgen. Hier hoort een verslag bij van Monumentenwacht Drenthe, Kenniscentrum herbestemming noord of het NRF per hoofddoelstelling.				Betreft annuïtaire leningen van het NRF, rente is 10 jaar waardevast. 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%.			
Potentieel bedrag	De subsidie in vorm van een aanvullend geldbedrag is maximaal €150.000				Het potentieel bedrag varieert per type monument. In alle gevallen minimaal €10.000 en maximaal tussen €200.000 en €400.000			
Speciale voorwaarden	Bouwwerkzaamheden die uitgevoerd worden door een bedrijf uit het 'Register Kennis & Kunde' maken kans op een hogere subsidie				Bouwwerkzaamheden moeten uitgevoerd worden door een bedrijf uit het 'Register Kennis & Kunde'			
Budget/kans op goedkeuring	Aanvragen worden behandeld op 'volgorde van ontvangst'. Verder wordt er jaarlijks een subsidieplafond vastgesteld door de GS wat er maximaal in de vorm van een geldbedrag verstrekt kan worden.				Aanvragen worden behandeld op 'volgorde van binnenkomst'. Betreft een revolverend fonds, het budget van het Drents monumentenfonds is op dit moment €7.900.000.			
Links naar info en wetgeving	Informatie: https://www.provincie.drenthe.nl/@124746/subsidie-behoud/ Wetgeving: http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Historie/Drenthe/602197/CVDR602197_1.html				Informatie: https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/drents-monumentenfonds Wetgeving: http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Historie/Drenthe/602197/CVDR602197_1.html			

Flevoland	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud	
Financieringsvorm	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening
Beschikbaar								
Naam regeling								
Type monument	<p>Bijzonderheden: In Flevoland wordt het beschikbare budget uit het provinciefonds verdeeld over 3 organisaties, namelijk het Nieuw Land Museum, Monumentenwacht Overijssel-Flevoland en de Archeologische werkgemeenschap Flevoland. Deze organisaties bepalen zelf te besteding van de budgetten.</p>							
Looptijd/aanvraag moment								
Bepaling hoogte financiering (Co-financiering)								
Potentieel bedrag								
Speciale voorwaarden								
Budget/kans op goedkeuring								
Links naar info en wetgeving								

Friesland	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud	
Financieringsvorm	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening
Beschikbaar	X (1)	X (3)	X (1) X (2)	X (3)		X (3)		
Naam regeling	1: Restauratie/herbestemming monumenten Fryslan 2018		2: Herbestemming en sloop 2018			3: Cultuurfonds Monumenten Friesland (verbreed)		
Type monument	Rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten en molens		Voor verpauperde en leegstaande gebouwen in het algemeen			Gemeentelijk monument en karakteristieke en beeldbepalende panden.		
Looptijd/aanvraag moment	Provincie Friesland komt ieder jaar rond september met een subsidieregeling voor monumenten. In 2018 kan de subsidie worden aangevraagd van 17 september tot en met 24 september.		Tot en met 28 december 2018 aan te vragen			Het hele jaar door, looptijd van de lening is standaard 30 jaar		
Bepaling hoogte financiering (Co-financiering)	Varieert per type monumenten. Tussen 50% en 65% van de subsidiabele kosten		Bepaling hoogte subsidie per aantal wooneenheden naar functie wonen of anders per m ²			Betreft annuïtaire leningen van het NRF, rente is 10 jaar waardevast. 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%.		
Potentieel bedrag	Varieert per type monument. Tussen de €10.000 en €200.000		Maximaal €50.000 per project			Het maximaal te lenen bedrag is €200.000		
Speciale voorwaarden	-		Project moet binnen verplicht stedelijk gebied vallen			-		
Budget/kans op goedkeuring	Budget is €1.600.000. Toekenning op 'volgorde van ontvangst'.		Budget van €2.000.000 is al overschreden. Werkt volgens 'volgorde van ontvangst' van volledige aanvragen			Betreft een revolverend fonds waarbij toekenning gebeurd op basis van 'volgorde van ontvangst'		
Links naar info en wetgeving	http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Historie/Frysl%C3%A2n/610382/CVDR610382_1.html		https://www.fryslan.frl/subsidies/subsidies-regelingen_3217/item/herbestemming-en-sloop-2018_8839.html			https://www.cultuurfonds.nl/provinciale-afdelingen/friesland		

Gelderland	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud	
Financieringsvorm	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening
Beschikbaar	X (1)	X (3)		X (3)	X (1)	X (3)	X (1) X (2)	
Naam regeling	1: Subsidieregeling erfgoed, functioneel gebruik			2: Instandhouding gemeentelijke monumenten (type aanvrager = gemeente)		3: Gelders Monumentenfonds-hypotheek (verbreed)		
Type monument	Rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten zonder woonfunctie			Gemeentelijke monumenten		Rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten		
Looptijd/aanvraag moment	Aanvragen tot 1 oktober 2018			Gedurende het hele jaar		Gedurende het hele jaar kunnen de leningen worden aangevraagd. Looptijd van de lening is maximaal 20 jaar		
Bepaling hoogte financiering (Co-financiering)	Subsidie voor instandhouding, restauratie 60% van de subsidiabele kosten Verduurzaming: 30% Subsidie voor (haalbaarheids)onderzoek : 70%			100% voor het uitvoeren van verordening voor het subsidiëren van instandhouding monumenten		Betreft annuïtaire leningen van het NRF, rente is 10 jaar waardevast. 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%.		
Potentieel bedrag	Restauratie en instandhouding: tussen €25.000 en €1.000.000 Onderzoek maximaal €50.000			Per gemeente maximaal €125.000		Hypotheek tussen €25.000 en €1.000.000		
Speciale voorwaarden	Voorafgaand aan de aanvraag is vooroverleg en een actueel onafhankelijk adviesrapport verplicht			Kan alleen door gemeenten worden aangevraagd		-		
Budget/kans op goedkeuring	Budget van €3.400.000 is al overschreden in 2018			-		Het huidige budget van het Gelders Monumentenfonds is €7.500.000		
Links naar info en wetgeving	http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Historie/Gelderland/390394/CVDR390394_15.html (paragraaf 7.4)			http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Historie/Gelderland/390394/CVDR390394_15.html (Paragraaf 7.5)		https://www.restauratiefonds.nl/monumenten/financieringen/gelders-monumentenfonds#productkenmerken		

Groningen	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud	
Financieringsvorm	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening
Beschikbaar	X (1, 3)	X (4)	X (1, 3)	X (4)		X (4)	X (2, 3)	
Naam regeling	1: Restauratie/herbestemming rijksmonumenten (BRRG)		2: Regulier onderhoud rijksmonumenten (RORG)		3: Groot onderhoud rijksmonumenten (GRRG)		4: Cultuurfonds Monumenten Groningen (Verbreed)	
Type monument	Rijksmonumenten zonder woonfunctie		Rijksmonumenten met woonfunctie in aardbevingsgemeenten		Rijksmonumenten zonder woonfunctie		Gemeentelijk monument en karakteristieke en beeldbepalende panden.	
Looptijd/aanvraag-moment	Regeling loopt tot en met 1 januari 2021 Twee subsidierondes, aanvragen voor 1 april en 1 oktober.		Aanvragen van 1 april tot en met 31 december 2018		Aanvragen van 1 april tot en met 15 oktober 2018.		Het hele jaar door, looptijd van de lening is standaard 30 jaar	
Bepaling hoogte financiering (Co-financiering)	60% van de subsidiabele kosten		70% van de subsidiabele kosten		70% van de subsidiabele kosten		Betreft annuïtaire leningen van het NRF, rente is 10 jaar waardevast. 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%.	
Potentieel bedrag	Alleen restauratie: tussen €80.000 en €300.000. In combinatie met herbestemming plus €20.000 per gebouw		Tussen €700 en €24.500		Alleen restauratie: tussen €80.000 en €400.000. In combinatie met herbestemming plus €20.000 per gebouw		Het maximaal te lenen bedrag is €200.000	
Speciale voorwaarden	Inspectierapport niet ouder dan 2 jaar		-		-		-	
Budget/kans op goedkeuring	Regeling is voor 2018 inmiddels gesloten. Toekenning volgens wegingscriteria		Budget is €2.650.000		Budget voor de gehele provincie is €450.000. Er zijn vier rondes per jaar waarna er een beslissing wordt genomen over aanvragen.		Betreft een revolverend fonds waarbij toekenning gebeurt op basis van 'volgorde van ontvangst'	
Links naar info en wetgeving	http://decentrale.regelgeving.ov.erheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Groningen/CVDR600929/CVDR600929_1.html		http://decentrale.regelgeving.ov.erheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Groningen/CVDR608791/CVDR608791_1.html		http://decentrale.regelgeving.ov.erheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Groningen/CVDR608789/CVDR608789_1.html		https://www.provinciegroningen.nl/loket/subsidies/cultuur/cultuurfonds-monumenten-groningen/	

Limburg	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud	
Financieringsvorm	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening
Beschikbaar	X (1)							
Naam regeling	1: Subsidie Restauratie Monumenten 2017-2018							
Type monument	Rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten. Agrarische gebouwen, kloosters, molens, kerken, industriële complexen.							
Looptijd/aanvraag moment	Aanvragen tot en met 31 oktober 2018							
Bepaling hoogte financiering (Co-financiering)	40% van subsidiabele kosten							
Potentieel bedrag	Tussen €25.000 en €400.000							
Speciale voorwaarden	De regeling is enkel bedoel voor monumenten die dringend gerestaureerd moeten worden. De urgentie moet blijken uit een inspectierapport van de Stichting Monumentenwacht Limburg welke niet ouder is dan twee jaar.							
Budget/kans op goedkeuring	Het budget voor deze regeling is €3.000.000. Dit subsidieplafond is in 2018 al bereikt. Aanvragen worden daarom niet meer gehonoreerd.							
Links naar info en wetgeving	Informatie: https://www.limburg.nl/@1770/subsidie-monumenten/ Wetgeving: http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Historie/Limburg/602826/CVDR602826_2.html							

Noord-Brabant	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud	
Financieringsvorm	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening
Beschikbaar	X (1)	X (2)						
Naam regeling	1: Restauratie rijksmonumenten				2: Cultuurfonds-hypothek			
Type monument	Rijksmonumenten in de categorieën religieus, militair, industrieel en kastelen en landgoederen				Gemeentelijk monument en beeldbepalende panden.			
Looptijd/aanvraagmoment	Deze regeling loopt nog tot 2021 De huidige regeling kan vanaf 4 juni tot en met 31 oktober worden aangevraagd				Het hele jaar door, looptijd van de lening is standaard 30 jaar			
Bepaling hoogte financiering (Co-financiering)	70% van de subsidiabele kosten				Betreft annuïtaire leningen van het NRF, rente is 10 jaar waardevast. 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%.			
Potentieel bedrag	Tussen de €200.000 en €400.000				-			
Speciale voorwaarden	Inspectierapport mag niet ouder zijn dan 2 jaar en 4 maanden				-			
Budget/kans op goedkeuring	Toekenning volgens tendersystematiek. Duurzaamheidscriteria wegen zwaar voor de toekenning.				Betreft een revolverend fonds waarbij toekenning op basis van 'volgorde van ontvangst' gebeurt			
Links naar info en wetgeving	Informatie: https://www.brabant.nl/loket/regelingen/cvdr412633_4 Wetten: http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Historie/Noord-Brabant/275924/CVDR275924_3.html				https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/cultuurfonds-hypothek			

Noord-Holland	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud			
Financieringsvorm	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening		
Beschikbaar	X (1, 2)	X (5)	X (4)	X (5)	X (4)	X (5)	X (3)			
Naam regeling	1: Restauratie van rijksmonumenten		2: Restauratie provinciale monumenten		3: Onderhoud provinciale monumenten		4: Subsidierегeling duurzame benutting		5: Noord-Holland Fonds voor Monumenten	
Type monument	Rijksmonumenten		Provinciale monumenten zonder woonfunctie		Provinciale monumenten met of zonder woonfunctie		Rijksmonumenten, provinciale monumenten, gemeentelijke monumenten en beeldbepalende gebouwen.		Rijksmonumenten, provinciale monumenten, gemeentelijke monumenten en beeldbepalende gebouwen.	
Looptijd/aanvraagmoment	Aanvragen kan vanaf 1 mei tot en met donderdag 16 augustus 2018		Subsidie moet worden aangevraagd voor de werkzaamheden zijn gestart		Gemaakte kosten zijn tot maximaal 24 maanden voor het aanvraagmoment subsidiabel.		Aanvragen tot 1 november lopende jaar, start is dag na uitgifte provinciaal blad		Gedurende het hele jaar aan te vragen bij het NRF	
Bepaling hoogte financiering (Co-financiering)	50% van de 'noodzakelijke' kosten		40% van de subsidiabele kosten		50% van de subsidiabele kosten		50% van de subsidiabele kosten		Laagrentende lening (Annuïtair)	
Potentieel bedrag	Tussen €5.000 en €500.000		Tussen €5.000 en €200.000		Tussen €5.000 en €18.500		Tussen €5.000 en €10.000		Te lenen bedrag tussen €10.000 en €1.000.000 (max €250.000 voor woonfunctie)	
Speciale voorwaarden	Minimaal 2 maal per maand publiek toegankelijk		Inspectierapport mag niet ouder zijn dan 2 jaar		Het inspectierapport mag niet ouder zijn dan 3 jaar		Energiescan is verplicht onderdeel van haalbaarheidsonderzoek		Inspectierapport niet ouder dan 2 jaar	
Budget/kans op goedkeuring	Budget van € 4.866.135. Verstrekking volgens tendersystematiek met scoretabel.		Budget €400.000		Budget €200.000		Budget van €100.000. Toekenning volgens 'volgorde van ontvangst'		Budget is €9.100.000. Toekenning volgens 'volgorde van ontvangst'	
Links naar info en wetgeving	https://www.noord-holland.nl/Loket/Producten_en_Diensten/Producten_op_alfabet/R/Restauratie_Rijksmonumenten_NH_2018_uvr_subsidie		https://admin.sduconnect.nl/linked_forms/1327317977Restauratie_Provinciale_Monumenten_NH_2011.pdf		https://www.noord-holland.nl/Ps_stukken/AVV/Onderhoud_provinciale_monumenten_2011_15_05_2012_pdf		http://product.sduconnect.nl/product.xml?view=product&account_id=214&product_collection_id=741&lokettype=10&view=product&product_id=17479&top10=1&smarttags=0&navigation=list		http://product.sduconnect.nl/product.xml?view=product&account_id=214&product_collection_id=741&lokettype=10&view=product&product_id=17479&top10=1&smarttags=0&navigation=list	

Overijssel	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud	
Financieringsvorm	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening
Beschikbaar	X (1, 2)	X (3)			X (1)			
Naam regeling	1: Subsidie restauratie/energiebesparende maatregelen rijksmonumenten		2: Subsidie 'Het verhaal van Overijssel'			3: Cultuurfonds-hypotheek		
Type monument	Rijksmonumenten die geen woonhuis zijn (functie woonhuis kan wel voor decentrale overheid of POM)		Rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten			Gemeentelijk monument en beeldbepalende panden.		
Looptijd/aanvraag-moment	Voor 2018 liep de tender van 1 mei tot en met 1 juni		Gedurende het hele jaar aan te vragen			Het hele jaar door, looptijd van de lening is standaard 30 jaar		
Bepaling hoogte financiering (Co-financiering)	Restauratie: 70% van de subsidiabele kosten Energiebesparende maatregelen: 30% van de subsidiabele kosten		40% van de subsidiabele kosten			Betreft annuïtaire leningen van het NRF, rente is 10 jaar waardevast. 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%.		
Potentieel bedrag	Restauratie: geen maximum Energiebesparende maatregelen: maximaal €30.000		Maximaal €10.000			-		
Speciale voorwaarden	Inspectierapport niet ouder dan 2 jaar. Ook moeten de subsidiabele kosten minimaal 6% van de herbouwwaarde bedragen.		Voor een aanvraag contact op nemen met beleidsmedewerker Cultuur van de provincie			-		
Budget/kans op goedkeuring	Totale budget is €1.792.000. Toekenning volgens tender met scoringsmethodiek. In 2016 95% goedgekeurd. In 2017 63,33% goedgekeurd. Duurzaamheidscriteria zijn belangrijk.		Toekenning op 'volgorde van ontvangst' Budget van €425.000 is in 2018 al bereikt.			Betreft een revolverend fonds waarbij toekenning gebeurt op basis van 'volgorde van ontvangst'		
Links naar info en wetgeving	https://www.overijssel.nl/@208199/restauratie/		https://www.overijssel.nl/thema's/cultuur/cultureel-erfgoed/subsidieregeling/@L3T/erfgoed-het-verhaal/			https://www.restauratiefonds.nl/monument-eigenaren/financieringen/cultuurfonds-hypotheek		

Utrecht	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud	
Financieringsvorm	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening
Beschikbaar	X (1)	X (2)						
Naam regeling	1: Fonds Erfgoedparels voor (grootschalige) restauratie				2: Cultuurfondshypotheek			
Type monument	Rijksmonumenten geen woonfunctie. Het beleid is voornamelijk gericht op de restauratie van buitenplaatsen. Aangezien veel restauraties in deze categorie inmiddels zijn gestart komt er ook ruimte voor andere categoriën.				Gemeentelijk monument en beeldbepalende panden.			
Looptijd/aanvraagmoment	Looptijd van de regeling is van 2016-2019 Subsidie voor 2019 kan worden aangevraagd tot 15 september 2018				Het hele jaar door, looptijd van de lening is standaard 30 jaar			
Bepaling hoogte financiering (Co-financiering)	50% van de subsidiabele kosten				Betreft annuïtaire leningen van het NRF, rente is 10 jaar waardevast. 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%.			
Potentieel bedrag	Subsidiebedrag tussen €50.000 en €750.000				-			
Speciale voorwaarden	Het monument moet minimaal 10 dagen per jaar toegankelijk zijn.				-			
Budget/kans op goedkeuring	Subsidieaanvragen met een hoge co-financiering hebben prioriteit				Betreft een revolverend fonds waarbij toekenning gebeurt op basis van 'volgorde van ontvangst'			
Links naar info en wetgeving	https://www.provincie-utrecht.nl/@307851/erfgoedparels-subsidie/				https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/cultuurfonds-hypotheek			

Zeeland	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud	
Financieringsvorm	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening
Beschikbaar	X (1)	X (2)						
Naam regeling	1: Subsidieregeling voor restauratie van rijksmonumenten				2: Cultuurfonds-hypotheek			
Type monument	Rijksmonumenten geen woonfunctie. De subsidie is bedoeld voor bepaalde categorieën monumenten. Kerkgebouwen, molens, stadhuizen en industriële complexen komen in aanmerking.				Gemeentelijk monument en beeldbepalende panden.			
Looptijd/aanvraag-moment	Looptijd van de regeling is tot 2020. Voor 2018 kon de subsidie tussen 16 oktober en 30 november 2017 worden aangevraagd.				Het hele jaar door, looptijd van de lening is standaard 30 jaar			
Bepaling hoogte financiering (Co-financiering)	70% van de subsidiabele kosten				Betreft annuïtaire leningen van het NRF, rente is 10 jaar waardevast. 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%.			
Potentieel bedrag	Een maximaal subsidiebedrag van €750.000				-			
Speciale voorwaarden	Alleen subsidie in de vorm van geldbedrag wanneer het project niet d.m.v. een laagrentende lening van het NRF gefinancierd kan worden. Daarom moet er eerst contact worden opgenomen met het NRF.				-			
Budget/kans op goedkeuring	In 2017 is het totale budget verdeeld over slechts 4 monumenten.				Betreft een revolverend fonds waarbij toekenning gebeurt op basis van 'volgorde van ontvangst'			
Links naar info en wetgeving	Informatie: https://www.zeeland.nl/subsidie-aanvragen/restauratie-rijksmonumenten Wetgeving: http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Zeeland/CVDR237410/CVDR237410_40.html				https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/cultuurfonds-hypotheek			

Zuid-Holland	Restauratie		Herbestemming		Verduurzaming		Onderhoud		Diversen
Financieringsvorm	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Geldbedrag	Lening	Erfgoedlijnen
Beschikbaar	X (1)	X (2)	X (1)	X (3)	X (1)				X (4)
Naam regeling	1: Rijksmonumenten restauratie en herbestemming		2: Cultuurfondshypotheek		3: Monumentenfonds 1818-hypotheek.		4: Subsidieregeling Erfgoedlijnen		
Type monument	Rijksmonumenten zonder woonhuis-functie		Gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden.		Voor gemeentelijke en kerkelijke monumenten in de regio Haaglanden.		Monumenten die binnen het kader van één van de zeven erfgoedlijnen vallen.		
Looptijd/aanvraag-moment	Voor 2018 van 1 december 2017 tot 1 maart 2018.		Het hele jaar door, looptijd van de lening is standaard 30 jaar		Het hele jaar door		Voor maatregelenpakket 2018 vanaf 21 december 2017 tot en met 1 februari.		
Bepaling hoogte financiering (Co-financiering)	50% van de subsidiabele kosten		Rente is 10 jaar waardevast. 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%.		-		De hoogte van subsidie wordt bepaald door het maatregelenpakket.		
Potentieel bedrag	Restauratie: tussen €25.000 en €1.000.000 Herbestemming: tussen €12.500 en €100.000		Betreft annuïtaire leningen van het NRF		Te lenen bedrag tussen €10.000 en €400.000		Zie boven, in 2018 varieerden de bedragen tussen €10.000 en €500.000.		
Speciale voorwaarden	De subsidie voor herbestemming kan alleen in combinatie met restauratie worden aangevraagd.		-		Het monument moet een deel van de tijd openbaar toegankelijk zijn.		-		
Budget/kans op goedkeuring	Budget voor restauratie is €3.400.000 en voor herbestemming is er een budget van €400.000. Verstrekking volgens tendersystematiek met scoretabel.		Betreft een revolverend fonds waarbij toekenning gebeurt op basis van 'volgorde van ontvangst'		Revolverend fonds met een basisbedrag van €3.000.000. Hierdoor vloeit het budget plus rente weer terug in het fonds.		Om kans te maken op subsidie moet je aangesloten zijn bij een van de erfgoedtafels, deze gesprekken zijn echter openbaar voor geïnteresseerden.		
Links naar info en wetgeving	https://www.zuid-holland.nl/loket/subsidies/subsidies/@8169/rijksmonumenten/		https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/cultuurfondshypotheek		http://www.fonds1818.nl/monumentenfonds		https://www.zuid-holland.nl/loket/subsidies/@8189/erfgoedlijnen/		

Gemeentelijke fondsen

Naast alle beschikbare regelingen op nationaal en provinciaal niveau zijn er ook diverse gemeenten die verschillende regelingen aanbieden voor monumenten. Vaak zijn deze bedoeld voor gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden om monumentaal erfgoed van de desbetreffende gemeente te beschermen. Alle beschikbare regelingen van de circa 380 gemeenten in Nederland in kaart brengen heeft binnen de scope van dit onderzoek geen meerwaarde, omdat dit niet zal bijdragen aan de overzichtelijkheid van het dashboard. Advies is om voor de acquisitie van ieder project informatie in te winnen bij de gemeente of er subsidiemogelijkheden zijn of dat een gemeente op een andere manier van dienst kan zijn. Wel zijn er een aantal gemeenten met veel monumenten die een regionaal fonds hebben via het NRF. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de gemeenten met een dergelijk fonds bij het NRF.

Regionale fondsen van het NRF voor restauratie (laagrentende leningen)			
Gemeente:	Type monument	Potentieel bedrag	Link naar informatie
Amsterdam	Gemeentelijk monument	Min €25.000 Max €250.000	https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/amsterdams-restauratiefonds
Hilversum	Gemeentelijk monument	Min €10.000 Max €150.000	https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/hilversums-restauratiefonds
Deventer	Gemeentelijk, rijksmonument en beeldbepalend pand	Op basis van gemeentelijke verordening	https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/deventer-restauratiefonds
Dordrecht	Gemeentelijk en beeldpalend pand	Min 2% van WOZ Max €500.000	https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/gemeentelijk-restauratiefonds-dordrecht
Leeuwarden	Gemeentelijk en beeldbepalend pand	Op basis van gemeentelijke verordening	https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/leeuwarder-restauratiefonds
Moerdijk	Gemeentelijk monument	Min €10.000 Max €50.000	https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/moerdijs-restauratiefonds
Rotterdam	Gemeentelijk monument en beeldbepalend pand	Beeldbepalend: Max €15.000 Gem. woon-huis: Max €250.000 Gem. niet-woon: Max €500.000	https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/schiedams-restauratiefonds
Schiedam	Gemeentelijk monument	Max €90.000	https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/schiedams-restauratiefonds
Maastricht	Publiek toegankelijk rijks of gemeentelijk monument	Min €25.000 Geen maximum	https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/elisabeth-strouven-monumentenfonds-maastricht

Overzicht van gemeenten die een regionaal fonds hebben bij het Nationaal Restauratiefonds

Bijlage B: Tekstuele analyse nationaal niveau

In deze bijlage zijn achtereenvolgens de volgende subsidiemogelijkheden geanalyseerd:

1. Subsidie Instandhouding Monumenten
2. Subsidie voor onderzoek naar herbestemming
3. Subsidie voor het wind- en waterdicht maken van (leegstaande) monumenten ter voorkoming van verder verval
4. Restauratiefonds-hypotheek
5. Restauratiefondsplus-hypotheek
6. Duurzame Monumentenlening
7. Kerken Nevenfunctie-lening
8. Belastingaftrek

Subsidies in de vorm van een geldbedrag van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

De RCE is verantwoordelijk voor een drietal subsidieregelingen waarin behoud van monumenten centraal staat. Deze drie regelingen zijn de Subsidie Instandhouding Monumenten (SIM), de subsidie voor onderzoek naar herbestemming en als laatste subsidie voor het wind- en waterdicht maken van (leegstaande) monumenten ter voorkoming van verder verval.

Subsidie Instandhouding Monumenten

De Subsidie Instandhouding Monumenten (SIM) is een van de regelingen die wordt aangeboden via de RCE. Volgens het informatieblad (RCE, 2017) is deze regeling bedoeld voor sober en doelmatig onderhoud. Hierbij komen alleen rijksmonumenten in aanmerking die geen woonhuis zijn, behalve wanneer de aanvrager een POM is of een decentrale overheid. Deze type aanvragers kunnen de Sim ook aanvragen voor monument-woonhuizen. De Sim is sinds 2012 de opvolger van het Besluit Rijkssubsidieering instandhouding monumenten, echter zijn er in het verdere verleden meer subsidieregelingen geweest voor onderhoud om monumenten in stand te houden. De huidige regeling loopt in ieder geval nog tot 01-01-2020.

Het potentiële financieringsbedrag dat kan worden aangevraagd bedraagt maximaal 3% van de herbouwwaarde van het monument. De Sim gebruikt deze scheidslijn om onderscheid te maken tussen restauratie en onderhoud. Voor molens geldt een maximaal bedrag van €60.000 euro als uitzondering op het bovenstaande. De subsidie bedraagt maximaal 50% van de subsidiabele kosten. Ook kan de Sim niet in combinatie worden gebruikt met andere subsidieregelingen, aangezien deze van de totale subsidiabele kosten worden afgetrokken. Om in aanmerking te komen voor de subsidie moet er een onderzoeksplan voor een periode van 6 jaar worden opgesteld.

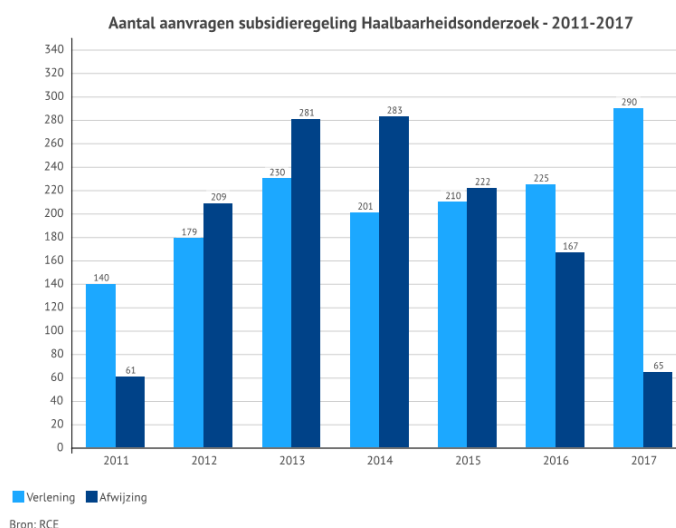
Het budget van de SIM voor gebouwde monumenten is €45.020.00 per jaar. Draeckeburgh & Troostwijk (2017) laten in een evaluatie zien dat het volledige budget sinds 2014 niet meer volledig gebruikt wordt. Daarom biedt de SIM mogelijkheden voor de financiering van onderhoud over een periode van 6 jaar voor monumenteigenaren.

Subsidie voor onderzoek naar herbestemming

De subsidie voor onderzoek naar herbestemming wordt aangeboden in de vorm van een geldbedrag. Doelstelling van de regeling is het bevorderen van duurzaam gebruik en het voorkomen van langdurige leegstand wanneer een monument geen functie heeft. In aanmerking komen rijksmonumenten, provinciale monumenten, gemeentelijke monumenten en beeldbepalende gebouwen wanneer B&W

verklaren dat ze een bijzonder cultuurhistorische waarde hebben. Het monument mag geen woonfunctie hebben. De regeling is in 2011 ingevoerd en de huidige regeling loopt tot 01-10-2021. De subsidie kan ieder jaar worden aangevraagd tussen 1 oktober en 30 november. Het potentiële bedrag bedraagt 70% van de kosten van het onderzoek met een uiteindelijk bedrag tussen de €10.000 en €25.000.

Het totale budget van de regeling is €1.900.000. Het totale budget is echter sinds de oprichting elk jaar niet toereikend om alle aanvragen te honoreren. Bij de oprichting werd er gewerkt volgens het principe wie het eerst komt wie het eerste maalt, maar inmiddels werkt de toekenning volgens een prioritering. Onderstaande Figuur 4 met het aantal verleende en afgewezen subsidieaanvragen uit de erfgoedmonitor van het RCE laat zien dat deze prioritering belangrijk is voor de kans op goedkeuring van subsidieaanvragen. POM's hebben de hoogste prioriteit, daarna overige eigenaren, vervolgens POM's met een belang bij herbestemming en als laatste overige belanghebbende. De afgelopen jaren is het budget niet voldoende gebleken om alle aanvragen van 'overige eigenaren' te honoreren. Binnen deze categorie hebben lagere subsidieaanvragen voorrang, waardoor een kleinschalig onderzoek meer kans heeft om subsidie te krijgen. Een ander opmerkelijk punt is dat een POM op deze manier eigenlijk altijd het maximale bedrag kan aanvragen voor een onderzoek gezien hun voorrangpositie.

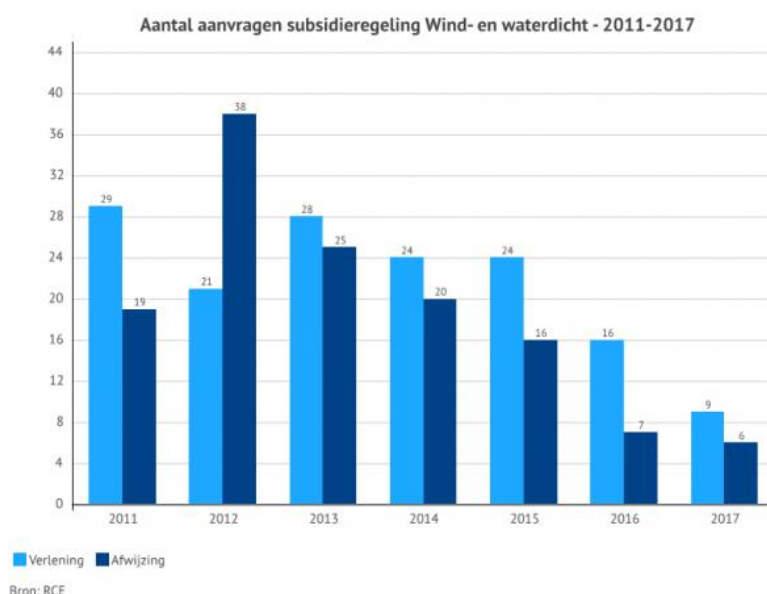
Figuur 4: Verleende en afgewezen aanvragen voor onderzoek (2011-2017)

Regeling voor het wind- en waterdicht maken van (leegstaande) monumenten ter voorkoming van verder verval

Naast de subsidie voor onderzoek valt ook de regeling voor het wind- en waterdicht maken van (leegstaande) monumenten ter voorkoming van verder verval onder de regeling stimulering herbestemming monumenten. Ook deze subsidie wordt aangeboden in de vorm van een geldbedrag. Doelstelling van de regeling is het voorkomen van langdurige leegstand om verder verval van monumenten te voorkomen. Deze ingreep kan worden gezien als een verduurzamingsmaatregel. In aanmerking komen rijksmonumenten, provinciale monumenten, gemeentelijke monumenten en beeldbepalende gebouwen wanneer B&W verklaren dat ze een bijzonder cultuurhistorische waarde hebben. Het monument mag geen woonfunctie hebben. De regeling is in 2011 ingevoerd en de huidige regeling loopt tot 01-10-2021. De subsidie kan ieder jaar worden aangevraagd tussen 1 oktober en 30

november. Het potentiële bedrag bedraagt 70% van de kosten van het onderzoek met een uiteindelijk bedrag tussen de €10.000 en €50.000.

Het totale budget van de regeling is €700.000 in 2018. Ook bij deze regeling worden aanvragen niet altijd goedgekeurd. Aanvragen worden relatief vaak afgewezen op inhoudelijke gronden. Dit komt doordat de aanvragen betrekking hebben op restauratiewerkzaamheden en niet het specifiek wind- of waterdicht maken van een monument. Het totaal aantal verleende en afgewezen subsidieaanvragen is te zien in Figuur 5. Van de afgewezen aanvragen werd in 2016 25% afgewezen om budgettaire redenen. In 2017 was dit slechts bij 7% van de aanvragen het geval. De toekenning gebeurt ook volgens een prioritering, echter is dit gezien de budgettaire afwijzingspercentages minder significant. Bij een aanvraag is het belangrijk om goed op de inhoud van een aanvraag te letten aangezien dit de belangrijkste afwijzingsfactor is bij de wind- en waterdicht regeling van het RCE.

Figuur 5: Verleende en afgewezen aanvragen wind- en waterdicht maken (2011-2017)

Leningen van het Nationaal Restauratiefonds

Het Nationaal Restauratiefonds (NRF) is verantwoordelijk voor het verstrekken van leningen die bijdragen aan het behoud van monumentaal erfgoed. De laagrentende leningen die het NRF aanbiedt zijn de restauratiefonds-hypotheek, de restauratiefondsplus hypotheek, de Duurzame Monumentenlening en de Kerken Nevenfunctie-lening. De eerste drie laagrentende leningen zijn bedoeld voor rijksmonumenten, de Kerken Nevenfunctie-lening is uiteraard bedoeld voor kerkgebouwen. Verder biedt het NRF ook nog de mogelijkheden om een lening af te sluiten nog leningen met een markttrente voor alle monumenten. Aangezien deze financieringsvorm geen financieel voordeel oplevert ten opzichte van een reguliere hypothecaire lening worden deze niet meegenomen in onderstaand overzicht en het dashboard. Daarnaast worden er verschillende regionale fondsen aangeboden via het NRF. Deze regelingen worden verder beschreven in de secties provinciaal niveau en gemeentelijk niveau.

Restauratiefonds-hypotheek en Restauratiefondsplus-hypotheek

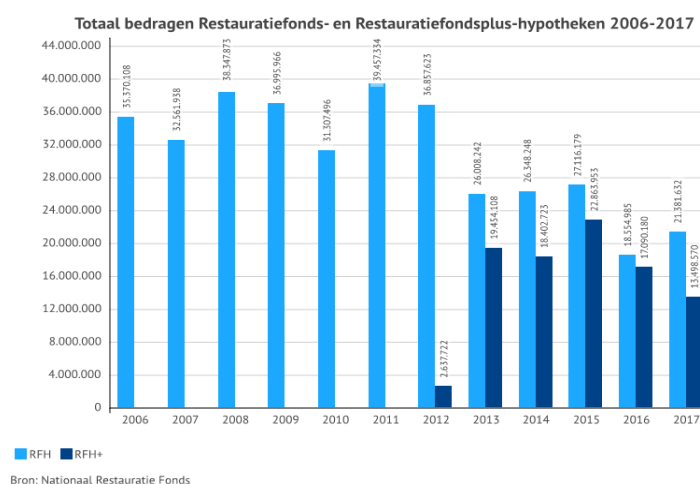
De laagrentende leningen restauratiefonds-hypotheek en de restauratiefondsplus-hypotheek zijn aan elkaar gelieerd. Ze verschillen onderling enkel in het feit dat de restauratiefondsplus-hypotheek in

2012 in het leven is geroepen voor omvangrijke restauraties met hoge onderhoudskosten. Dit omdat grootschalige restauraties destijds in het nationale beleid niet voldoende aan bod kwamen (ECORYS, 2018). Verder zijn de regeling redelijk vergelijkbaar.

Uit de Voorwaarden & Kenmerken (Nationaal Restauratiefonds, 2013) van beide regelingen komen de volgende hoofdlijnen naar voren. Het betreft annuïtaire leningen waarvan de rente 10 jaar waardevermindert is. Dit rentepercentage ligt 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%. In de huidige economische situatie is het rentepercentage van het NRF vergelijkbaar met de marktwaarde. Toch kan het voor monumenteigenaren voordelen opleveren om bij het NRF te lenen, omdat het NRF veel ervaring en kennis in monumentenzorg (ECORYS, 2018). De leningen zijn bedoeld voor eigenaren van rijksmonumenten zowel met woonfunctie als niet-woonfuncties. De lening kan gedurende het hele jaar worden aangevraagd en heeft een maximale looptijd van 30 jaar.

De hoogte van de hypotheek wordt gebaseerd op de onderhoudskosten. Deze moeten worden vastgesteld door Belastingdienst Bureau Monumentale panden waarbij rekening moet worden gehouden met een doorlooptijd van 10 weken. De hoogte van financiering is afhankelijk van het feit of de eigenaar recht heeft op fiscale aftrek. Bij fiscale aftrek 70% van de drukkende onderhoudskosten, bij geen fiscale aftrek 100%. Het verschil tussen beide regelingen zit hem in het potentiële financieringsbedrag. Bij de regeling voor relatief kleine projecten een bedrag tussen €10.000 en €300.000. Bij de Restauratiefondsplus-hypotheek een bedrag tussen €300.000 en €2.500.000 per project met een maximum van €5.000.000 per rechtspersoon.

Wat betreft de kans op goedkeuring van een aanvraag kan er voor beide regeling gesteld worden dat er voldoende kans is op honorering. Het budget van de restauratiefonds-hypotheek is €31.700.000 per jaar. Van de restauratiefondsplus-hypotheek €20.000.000 per jaar. In onderstaand Figuur 6 uit de Erfgoedmonitor is te zien dat dit budget in 2016 en 2017 niet is overschreden. Daarnaast betreft het revolverende fondsen waardoor het budget constant wordt aangevuld. De figuur laat zien dat het totale bedrag de afgelopen jaren een stabiele trend heeft, op uitzondering van 2012, wanneer de Restauratiefondsplus-hypotheek werd geïntroduceerd.

Figuur 6: Bedragen restauratiefonds- en Restauratiefondsplus-hypotheeken (2006-2017)

Duurzame Monumentenlening

Als aanvulling op de restauratieleningen van het NRF kan er voor verduurzamingsmaatregelen een Duurzame Monumentenlening worden aangevraagd. Belangrijke voorwaarde is dat deze lening niet individueel kan worden aangevraagd, maar enkel in combinatie met de restauratiefonds-hypothec of de restauratiefondsplus-hypothec. Uit het voorwaardenboek van het NRF (Nationaal Restauratiefonds, 2013) komen de volgende hoofdlijnen van deze regelingen naar voren. Het betreft een annuïtaire lening die gedurende het hele jaar kan worden aangevraagd. De maximale looptijd van de lening is 30 jaar. De rente is 10 jaar waardevast is. Dit rentepercentage ligt 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%. In tegenstelling tot de restauratieleningen is deze regeling enkel voor rijksmonumenten met een woonfunctie.

De hoogte van de hypothec wordt gebaseerd op de vastgestelde kosten door de aannemer of installateur. Daarom moet er door de betrokken partij een verklaring worden afgegeven over de vastgestelde kosten. Het potentiële bedrag is afhankelijk van de type aanvrager. Betreft het een eigenaar-bewoner, ligt het bedrag tussen €2.500 en €25.000. Wordt de lening aangevraagd door een Vereniging van Eigenaren (VvE) ligt het bedrag tussen €25.000 en €300.000. Wel kan de lening worden aangevraagd voor 100% van de vastgestelde kosten, waardoor er voor deze regeling geen cofinanciering nodig is.

Aangezien de Duurzame Monumentenlening pas sinds 1 juli 2017 bestaat zijn er tot op heden nog maar weinig leningen verstrekt. In 2017 zijn er in 6 maanden 15 leningen verstrekt. Het totale budget van het fonds is €10.000.000. Omdat deze regeling nog in de beginfase zit is er voldoende budget om de aanvragen te honoreren.

Kerken Nevenfunctie-lening

De Kerken Nevenfunctie-lening is de vierde laagrentende lening waarvoor het NRF verantwoordelijk is. Deze regeling bestaat sinds 2008 met als doelstelling het herbestemmen en verduurzamen van kerkgebouwen. De regeling is bedoeld voor rijksmonumenten, waarbij zoals de naam al doet vermoeden enkel kerkgebouwen in aanmerking komen. Daarnaast komen uit het voorwaardenboek (Nationaal Restauratiefonds, 2013) de volgende belangrijke kenmerken van de regeling naar voren. Maximale looptijd van deze lening is 15 jaar, waarbij de rente 10 jaar waardevast is. Rentepercentage ligt net als de overige NRF-leningen 5% onder de marktwaarde met een minimum van 1,5%. De hoogte van de lening wordt vastgesteld door alle maatregelen die de gebruiksfunctie van een bestaande kerk kunnen verruimen, met een maximum van €50.000. Het resterende budget van dit revolverende fonds was begin 2018 €500.000. Sinds de start van het fonds de lening 36 keer verstrekt, gemiddeld 4 keer per jaar, waardoor kan worden gesteld dat er relatief maar weinig gebruik wordt gemaakt van de Kerken Nevenfunctie-lening.

Belastingaftrek

Voor deze regeling is de belastingdienst verantwoordelijk (Belastingdienst, 2018). In tegenstelling tot de andere nationale regelingen betreft deze regeling geen lening of directe subsidie in de vorm van een geldbedrag. Het financiële voordeel wordt uiteindelijk verkregen door een fiscale korting die monumenten eigenaren krijgen om hun inkomstenbelasting. De doelstelling van de monumentenaftrek regeling is het faciliteren van onderhoud aan rijksmonumenten voor particuliere eigenaren, de functie van het rijksmonument is niet relevant. 80% van de gemaakte onderhoudskosten in het desbetreffende jaar, in sommige gevallen ook van eerdere jaren, kunnen worden afgetrokken.

De regeling bestaat omdat de onderhoudskosten aan een rijksmonument soms moeilijk op te brengen zijn voor een eigenaar. Op dit moment wordt er door het kabinet gekeken naar een nieuwe invulling van deze regeling. Uit een evaluatie blijkt dat er een scheve verdeling bestaat van fiscaal voordeel over de verschillende inkomensgroepen (ECORYS, 2018). Echter kunnen particuliere monumenten eigenaren ook in 2019 nog gebruik maken van de monumentenaftrek, daarna zal er waarschijnlijk een nieuwe zuinigere regeling voor in de plaats komen.

Als laatste bestaat er nog de mogelijkheid om een voorschot (Nationaal Restauratiefonds, 2013) te krijgen voor eigenaren die in loondienst zijn. Hierdoor kunnen eigenaren direct beschikken over de benodigde financiering voor onderhoudskosten aan hun monument. De combinatie van monumentenaftrek met voorfinanciering belastingteruggave kan eigenlijk worden gezien als subsidie in de vorm van een geldbedrag.

Bijlage C: Tekstuele analyse provinciaal niveau

In deze bijlage zijn achtereenvolgens de subsidiemogelijkheden per provincie geanalyseerd:

1. Drenthe
2. Flevoland
3. Friesland
4. Gelderland
5. Groningen
6. Limburg
7. Noord-Brabant
8. Noord-Holland
9. Overijssel
10. Utrecht
11. Zeeland
12. Zuid-Holland

Drenthe

De provincie Drenthe werkt met de regeling 'Subsidie behoud/herbestemming karakteristiek bezit' (Provincie Drenthe, 2018). De regeling is opgesteld voor de periode 1 juni 2016 tot en met 31 december 2020 en is bedoeld voor monumentale panden en voor panden die door de gemeenten als 'beeldbepalend' zijn aangemerkt. De subsidieaanvraag kan betrekking hebben op behoud (onderhoud, restauratie en verduurzaming) en herbestemming (renovatie en verbouw) en kan worden verstrekt aan particulieren en bedrijven. De regeling hangt samen met het Drents Monumentenfonds van het NRF en bestaat uit twee onderdelen. Ten eerste een laagrentende lening voor provinciale- of gemeentelijke monumenten of beeldbepalende gebouwen. Ten tweede een laagrentende lening voor rijksmonumenten plus een eventueel geldbedrag enkel wanneer het maximaal te lenen bedrag van het restauratiefonds niet voldoet om te voorzien in de totale financieringsbehoefte.

De belangrijkste voorwaarden van de uitvoeringsregeling (Geduputeerde Staten Drenthe, 2018) zijn een bestek-, begrotings- en tekening gereed bouwplan, met daarbij een gespecificeerde begroting in uren en materialen. Daarnaast moeten de bouwwerkzaamheden uitgevoerd worden door erkende leerbedrijven die vermeld staan in het 'Register Kennis & Kunde'. Het potentiële bedrag verschilt per situatie en is minimaal €10.000, daarnaast kunnen de onderstaande bedragen met €50.000 worden verhoogd wanneer de werkzaamheden worden uitgevoerd door een gecertificeerd restauratiebedrijf.

- Rijksmonument
 - o Geldbedrag behoud/herbestemming maximaal €150.000
 - o Lening herbestemming maximaal €50.000
- Provinciaal monument
 - o Lening behoud maximaal €150.000
 - o Lening behoud/herbestemming €350.000
- Gemeentelijk monument
 - o Lening behoud/herbestemming maximaal €150.000
- Beeldbepalend pand
 - o Lening behoud/herbestemming per pand €150.000

Flevoland

In de provincie Flevoland is er geen subsidieregeling. Het beschikbare budget vanuit het provinciefonds wordt besteed aan drie instellingen: Nieuw Land Museum, Monumentenwacht Overijssel-Flevoland en de Archeologische werkgemeenschap Flevoland. Voor andere partijen zijn er dus geen mogelijkheden voor financiering. (Provincie Flevoland, 2018)

Friesland

De provincie Friesland had in 2017 een subsidieregeling voor restauratie, herbestemming, onderhoud en plankosten die inmiddels gesloten is. Voor 2018 is er een regeling (Provincie Friesland, 2018) voor herbestemming en sloop die loopt tot 28 december 2018. Het totale beschikbaar gestelde subsidieplafond van €2.000.000 is echter al overschreden waardoor het op dit moment niet zinvol is om een aanvraag in te dienen. De provincie is voornemens om de regeling nogmaals open te stellen in 2018 met een verhoogd budget. Het potentiële subsidiebedrag van de regeling ligt tussen €7.500 en €50.000 euro. Deze subsidieregeling geldt niet alleen voor monumenten. Daarnaast is er in 2018 de regeling monumenten Fryslân 2018 bedoeld voor restauratie en herbestemming. Rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden komen in aanmerking. De subsidie kan worden aangevraagd van 17 september 2018 tot en met 24 september 2018. Aanvragen worden behandeld op volgorde van binnenkomst. Er is voor deze regeling €1.600.000 beschikbaar.

Ook werkt de provincie met een Cultuurfonds-hypotheek, namelijk het Cultuurfonds voor Monumenten Friesland (Nationaal Restauratiefonds, 2018) waaruit eigenaren een laagrentende lening kunnen aanvragen bij het NRF. In Friesland kan de lening ook worden aangevraagd voor restauratie in combinatie met herbestemming of verduurzaming. De regeling geldt voor gemeentelijke monumenten, karakteristieke panden aangewezen in een bestemmingsplan of cultuurhistorische kaart van Friesland en panden met een beschermde status. Het maximale bedrag dat in Friesland uit het Cultuurfonds geleend kan worden is €200.000.

Gelderland

De provincie Gelderland stelt jaarlijks een nieuwe uitvoeringsregeling op, momenteel in het kader van het beleidsprogramma 2017-2020 'Cultuur en Erfgoed; Beleef het mee!' van de Provinciale Staten. In het huidige uitvoeringsprogramma 2018 (Provincie Gelderland, 2018) kan er subsidie voor bescherming, instandhouding, restauratie en herstel van erfgoed of het uitvoeren van een voorafgaand haalbaarheidsonderzoek worden aangevraagd door de eigenaar of rechthebbende. De regeling loopt tot 1 oktober 2018 en geldt voor zowel rijksmonumenten als gemeentelijke monumenten, het totaal beschikbare budget (€ 3.400.00) is echter al overschreden door alle tot nu toe binnengekomen subsidieaanvragen. Ook is er een subsidieregeling voor instandhouding van molens van maximaal €2.000 met een totaal beschikbaar budget van €300.000.

Naast de subsidieregeling heeft Gelderland ook de Gelders Monumentfonds-hypotheek met laagrentende leningen bedoeld voor restauratie van rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten. Het budget hiervan is € 7.500.000.

Groningen

In de provincie Groningen is er een subsidieregeling voor regulier onderhoud speciaal voor eigenaren van rijksmonumenten met een woonfunctie in aardbevingsgemeenten. De aanvraagperiode loopt van 1 april tot en met 31 december 2018 en het beschikbare budget is €2.650.000. De aanvraagperiode van de subsidie, bedoeld voor restauratie en herbestemming van rijksmonumenten zonder

woonfunctie, is inmiddels gesloten. Daarnaast is er een regeling voor groot onderhoud waaronder restauratie en herbestemming van rijksmonumenten. Het potentiële subsidiebedrag is €35.000 tot €400.000. Deze subsidie kan worden aangevraagd tot 15 oktober 2018.

In de provincie Groningen is er op het gebied van laagrentende leningen het Cultuurfonds voor gemeentelijke monumenten, karakteristieke en beeldbepalende panden. De Cultuurfonds-hypothek wordt net als in de provincie Friesland aangeboden in een brede vorm, namelijk voor restauratie in combinatie met herbestemming (Nationaal Restauratiefonds, 2018). Het Cultuurfonds (Provincie Groningen, 2018) is ondergebracht bij het Prins Bernardfonds, het potentiële leningsbedrag is €10.000 tot €200.000.

Limburg

De provincie Limburg heeft een subsidieregeling (Gedeputeerde Staten Limburg, 2018) voor monumenten die dringend gerestaureerd moeten worden. Deze urgentie moet blijken uit een inspectierapport van Stichting Monumentenwacht Limburg. Verder is de regeling enkel bedoeld voor de volgende categorieën monumenten: agrarische gebouwen, kloosters, molens, kerken, kastelen of industriële complexen. Het potentiële subsidiebedrag bedraagt 40% van de subsidiabele kosten met een uiteindelijk bedrag tussen €25.000 en €400.000. De subsidie kan aangevraagd worden tot 31 oktober 2018. Het subsidieplafond van deze regeling bedraagt €3.000.000.

Noord-Brabant

De provincie Noord-Brabant heeft op dit moment opnieuw de subsidieregeling (Provincie Noord-Brabant, 2018) voor restauratie van rijksmonumenten. De subsidie is bedoeld voor de categorieën religieus erfgoed, kastelen en landgoederen, industrieel erfgoed en militair erfgoed. De subsidie kan vanaf 4 juni tot en met 31 oktober 2018 worden aangevraagd. Het beschikbare budget is €3.100.000 welke wordt toegekend volgens een tendersystematiek. Hierbij zijn duurzaamheidsfactoren significant voor een hoge score.

Daarnaast werkt de provincie met een Cultuurfonds-hypothek (Nationaal Restauratiefonds, 2018) voor gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden. Ook heeft de provincie een investeringsprogramma genaamd 'de Erfgoedfabriek' waarin wordt geïnvesteerd in herbestemmingsprojecten.

Noord-Holland

In Noord-Holland zijn er verschillende subsidieregelingen beschikbaar (Provincie Noord-Holland, 2018). Voor de restauratie van rijksmonumenten kan er vanaf 1 mei 2018 tot en met donderdag 16 augustus 2018 subsidie worden aangevraagd door de natuurlijke eigenaar van het monument. Belangrijke voorwaarde voor deze regeling is wel dat het rijksmonument minimaal tweemaal per maand voor publiek toegankelijk moet zijn. Ook moet de omgevingsvergunning onherroepelijk zijn op het moment van aanvraag. De verstrekking van deze subsidie loopt volgens een tendersystematiek door middel van een scoretabel. Het potentiële subsidiebedrag ligt tussen de €5.000 en €500.000. Het subsidieplafond bedraagt €4.866.135 in 2018.

Ook heeft de provincie Noord-Holland 600 provinciale monumenten aangewezen. Voor eigenaren van provinciale monumenten is er een tweetal regelingen (Provincie Noord-Holland, 2018) beschikbaar voor restauratie en onderhoud met een respectievelijk budget van €400.000 en €200.000 per jaar. Provinciale monumenten met een woonhuis functie komen niet in aanmerking voor restauratie, maar

wel voor onderhoud. Voorwaarde hierbij is wel dat de aanvraag wordt ingediend voordat de restauratiewerkzaamheden van start gaan.

Daarnaast heeft de provincie Noord-Holland ook een subsidieregeling (Provincie Noord-Holland, 2018) voor duurzame benutting van monumenten. De subsidie kan worden aangevraagd voor haalbaarheidsonderzoeken naar herbestemming waarbij een energiescan is inbegrepen. De subsidie kan tot en met 1 november van het lopende jaar worden aangevraagd. Bij de afhandeling wordt het principe wie het eerst komt wie het eerst maalt gebruikt. Het potentiële subsidiebedrag bedraagt 50% van de subsidiabele kosten met een uiteindelijk subsidiebedrag tussen €5.000 en €10.000. Het totale budget voor deze regeling in 2018 is €100.000.

De provincie Noord-Holland biedt ook de mogelijkheid om gedurende het hele jaar laagrentende leningen uit het Noord-Holland Fonds voor Monumenten aan te vragen bij het NRF (Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, 2017). Het jaarlijkse budget van dit fonds is €9.100.000. De lening kan worden aangevraagd voor herbestemming, restauratie of verduurzaming van cultureel onroerend erfgoed of een combinatie hiervan. De lening kan worden aangevraagd door natuurlijke personen, privaatrechtelijke rechtspersonen en of kerkgenootschappen. De lening is bedoeld voor rijksmonumenten, provinciale monumenten en beeldbepalende gebouwen die geen woonfunctie hebben en tot een maximaal bedrag van €1.000.000. Daarnaast kan er voor provinciale monumenten met woonfunctie ook een lening worden aangevraagd met een maximum van €250.000. Het percentage van de subsidiabele kosten waarvoor de lening kan worden aangevraagd is variabel per type monument.

Overijssel

De provincie Overijssel werkt sinds 2013 met een subsidieregeling (Provincie Overijssel, 2018) voor eigenaren van rijksmonumenten. In 2018 loopt de tender van 1 mei tot en met 1 juni. Er kan subsidie worden aangevraagd voor alleen restauratie of in combinatie met energiebesparende maatregelen. Het subsidieplafond voor 2018 is vastgesteld op €1.792.000. De regeling geldt niet voor woonhuizen, tenzij de aanvrager een gemeente, waterschap of een POM is. De belangrijkste voorwaarden van deze regeling zijn dat de subsidiabele kosten minimaal 6% van de herbouwwaarde bedragen. Voor energiebesparende maatregelen moet er een energieonderzoek door een gecertificeerde energieadviseur worden opgesteld. Het potentiële subsidiebedrag voor restauratie is 70% van de subsidiabele kosten. Voor energiebesparende maatregelen 30% met een maximum van €30.000. De verdeling van subsidiegelden gebeurt volgens een tendersystematiek met een scoringsmethodiek. In 2016 is 95% van de aanvragen goedgekeurd. In 2017 is 63,33% van de aanvragen goedgekeurd. Advies voor een aanvraag is om goed te kijken naar de scoringstabel, voor herbestemmingsprojecten met duurzaamheidsmaatregelen zijn bijvoorbeeld alle aanvragen goedgekeurd.

Naast bovenstaande regeling heeft de provincie Overijssel ook nog de 'Het verhaal van Overijssel' subsidie (Provincie Overijssel, 2018). Binnen het kader van deze regeling kan gedurende het hele jaar subsidie worden aangevraagd voor restauratie van cultureel erfgoed. Een belangrijke voorwaarde is dat de aanvraag eerst besproken moet worden met de beleidsmedewerker van de provincie. Ook moeten de restauratie- of herstelwerkzaamheden een substantiële bijdrage leveren aan behoud, herstel of ontwikkeling van de karakteristieke identiteit van een gebied. Het potentiële subsidiebedrag bedraagt 40% van de kosten met een maximum van €10.000. Het subsidieplafond voor deze regeling is in 2018 echter al bereikt.

Naast de subsidie 'Het verhaal van Overijssel' is er voor gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden de mogelijkheid om een laagrentende lening aan te vragen bij het NRF (Nationaal Restauratiefonds, 2018) uit het Cultuurfonds Overijssel.

Utrecht

De provincie Utrecht werkt met het Fonds Erfgoedparels voor grootschalige restauratie van rijksmonumenten die geen woonhuis zijn. Het accent van het beleid (Provincie Utrecht, 2016) is voornamelijk gericht op buitenplaatsen. Volgens de cultuur- en erfgoed nota zijn de meeste buitenplaats restauraties die voldoen aan de criteria echter al gestart of aan de gang, daarom komt er binnen het fonds ook ruimte voor andere categorieën. Voor 2016 tot 2019 is er jaarlijks €3.006.000 beschikbaar gesteld vanuit de provincie. Het potentiële subsidiebedrag bedraagt 50% van de subsidiabele kosten waarbij de subsidie minimaal €50.000 en maximaal €750.000 bedraagt. De belangrijkste voorwaarde voor het verkrijgen van de subsidie is dat het monument minimaal 10 dagen per jaar publiek toegankelijk moet zijn. Bij het Fonds Erfgoedparels hebben subsidieaanvragen met een hoge cofinanciering prioriteit.

Naast het bovenstaande is er ook in de provincie Utrecht de mogelijkheid om voor gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden een laagrentende lening aan te vragen bij het NRF (Nationaal Restauratiefonds, 2018) uit het Cultuurfonds van de provincie Utrecht.

Zeeland

De provincie Zeeland heeft voor de periode 2017-2020 het volgende beleid vastgelegd in de 'Nota provinciaal cultuurbeleid 2017-2020' (Provincie Zeeland, 2016). Er is voor de restauratie van rijksmonumenten jaarlijks €1.300.000 budget. De subsidieregeling is niet bedoeld voor woonhuizen. Volgens de provincie is de regeling speciaal bedoeld voor bepaalde categorieën, bijvoorbeeld kerken, molens, stadhuizen en industrieel erfgoed. Gemeenten kunnen de subsidies aanvragen voor monumenten, vervolgens bepaald de provincie jaarlijks welke monumenten in aanmerking komen. Voor 2018 kon de subsidie worden aangevraagd tussen 16 oktober 2017 en 30 november 2017. Het potentiële subsidiebedrag bedraagt 70% van de subsidiabele kosten met een maximum van €750.000. Een belangrijke kanttekening bij de regeling is dat er alleen subsidie verstrekt wordt wanneer de volledige financiering niet via het NRF verkregen kan worden. Uiteindelijk is het budget verdeeld over 4 monumenten (Provincie Zeeland, 2018).

Daarnaast is er ook in de provincie Zeeland de mogelijkheid om voor gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden een laagrentende lening aan te vragen bij het NRF (Nationaal Restauratiefonds, 2018) uit het Cultuurfonds van de provincie Zeeland.

Zuid-Holland

In Zuid-Holland zijn er vanuit de provincie subsidieregelingen (Provincie Zuid-Holland, 2018) voor restauratie en herbesteding van rijksmonumenten. Voor 2018 kon de subsidie worden aangevraagd van 1 december 2017 tot en met 1 maart 2018. Voor restauratie is €3.400.000 budget en voor herbesteding is er een budget van €400.000. De verstrekking van de subsidies werkt volgens een tendersystematiek door middel van een scoretabel. De regelingen zijn niet bedoeld voor monumenten met een woonhuis functie. Voor restauratie bedraagt de potentiële subsidie 50% van de subsidiabele kosten met een subsidiebedrag tussen €25.000 en €1.000.000. Voor herbesteding is het 50% van de subsidiabele kosten met een subsidiebedrag tussen €12.500 en €100.000.

Daarnaast wordt in de beleidsvisie voor de periode 2017-2020 (Provincie Zuid-Holland, 2017) ook nog een andere regeling beschreven. De subsidieregeling Erfgoedlijnen werkt anders dan regelingen van andere provincies aangezien enkel subsidie wordt verstrekt aan stakeholders die aangesloten zijn bij de erfgoedtafel. De erfgoedtafels, een samenwerking tussen de provincie en belanghebbenden of geïnteresseerde partijen, bepalen samen welke projecten in aanmerking komen voor subsidies. Dit kan bij een van de zeven erfgoedlijnen zijn, één erfgoedlijn kan worden gezien als meerdere monumentale stippen die geografisch een lijn vormen en daarnaast een gemeenschappelijk historisch verhaal hebben. Het subsidieplafond voor 2018 bedraagt €4.500.000.

Daarnaast zijn er ook mogelijkheden voor laagrentende leningen (Nationaal Restauratiefonds, 2018). Ten eerste werkt de provincie Zuid-Holland met een cultuurfonds-hypothec die bij het NRF kan worden aangevraagd voor gemeentelijke monumenten en beeldbepalende gebouwen. Ten tweede is er een speciale regeling, de Monumenten Fonds 1818-hypothec, voor de regio Haaglanden bedoeld voor gemeentelijke monumenten en kerkelijke monumenten die een nieuwe bestemming krijgen. Het potentiële leningsbedrag ligt tussen de €10.000 en €400.000.

Bijlage D: Uitwerking interviews voor analyse deelvraag 2

Geïnterviewde personen:

Natasha van der Doorn, hoofdprojectleider. (van der Doorn, 2018)

Ton Vervoort, projectleider acquisitie. (Vervoort, 2018)

Algemene vragen over haalbaarheidsonderzoek/QuickScan

- 1. Is de projectleider op de hoogte van de verschillende niveaus uit het dashboard waar regelingen beschikbaar zijn.**

Natasha: Is op de hoogte van de drie verschillende niveaus waar subsidies beschikbaar zijn. Geeft aan dat een regeling eigenlijk altijd wel verbonden is aan instantie op een van deze niveaus.

Ton: Ik weet dat er monumentensubsidies zijn. Maar wat exact de inhoud van elke subsidie is zou ik moeten opzoeken.

- 2. Hoe wordt er tijdens de acquisitie gekeken naar gebruiksmogelijkheden voor monumentensubsidies?**

Natasha: Er werd in het verleden vooral gekeken naar de mogelijkheden voor de herbestemmingssubsidies bij het RCE. Deze konden altijd aan het einde van het jaar worden aangevraagd. Dit wordt echter minder omdat HERMON geen POM-status heeft en de ervaring is dat het erg lastig is om deze subsidies binnen te halen. Ook omdat er in een aanvraag toch wel behoorlijk tijd gaat zitten. Verder wordt er altijd gecheckt wat er bij de desbetreffende provincie van een project wordt gezegd. Met name in de provincie Zuid-Holland en Gelderland heeft HERMON Erfgoed goede contacten.

Ton: Voor zover ik weet niet, ik neem ze zelf in ieder geval nooit mee vanuit strategische overweging. Dit komt doordat je van tevoren nooit zeker weet of je voor de subsidie in aanmerking komt. Dus alles wat er uiteindelijk wel wordt gehonoreerd is allemaal extra.

- 3. Is er een standaardprocedure binnen HERMON Erfgoed voor het checken van subsidiemogelijkheden?**

Natasha: Er is geen beleidsdocument of standaardprocedure hiervoor beschikbaar bij HERMON Erfgoed. Natasha van der Doorn heeft in haar rol als hoofdprojectleider en in het Management Team de taak nieuwe projectleiders te wijzen op subsidiemogelijkheden en dat deze onderzocht dienen te worden.

Ton: Die is er niet, niet van op de hoogte en niet over geïnformeerd.

- 4. Worden monumentensubsidies binnen HERMON Erfgoed meegenomen in de QuickScan of Kosten/batenanalyse voor de acquisitie van een project? Waarom?**

Natasha: Het wordt wel gebruikt/meegenomen in de QuickScan of kosten/batenanalyse. Zeker als een projectleider weet dat er iets beschikbaar is en als een project enkel doorgang kan vinden en rendabel kan zijn. In deze gevallen worden de subsidies ook expliciet genoemd in de stichtingskosten met een bepaald bedrag. In sommige gevallen wordt een regelingen enkel als opmerking meegenomen, voornamelijk wanneer dit nog niet verder is uitgezocht. Dan wordt het wel opgenomen in de risicoanalyse als een plus/bonus.

Ton: Ja uiteraard omdat er in eerste instantie niet vanuit wordt gegaan. Ervaring leert dat de kosten altijd hoger zijn omdat er onvoorziene dingen gebeuren. Daarom is het mooi als je een subsidie hebt kunnen verwerven waardoor je deze extra kosten kunt opvangen of dempen. Hierdoor verbetert het rendement.

5. Hebben subsidies geleid tot een hoger rendement/winstpercentage voor de projecten?

Natasha: Niet tot een hoger rendement, wel tot de doorgang. De kerk in Goirle is deels gerestaureerd met subsidie van het RCE, waarbij je praat over ongeveer €700.000. Wanneer deze niet beschikbaar was kon het project niet doorgaan. In Vlaardingen Hollandia zit meer dan €100.000 euro van de provincie Zuid-Holland, waardoor het resultaat van het project negatiever zou zijn. Echter was dit project niet afhankelijk van de subsidie met betrekking tot de doorgang.

Ton: zie 4

6. Hoe zijn de ervaringen bij aanvraagprocedures van monumentensubsidies? Zijn er opmerkingen of kritische punten te benoemen?

Natasha: Je merkt dat het niet altijd duidelijk is wat de exacte voorwaarden zijn. Bijvoorbeeld met de herbestemmingssubsidies kreeg HERMON Erfgoed in het verleden nog wel documenten over afwijzingen. Nu met de POM-status merk je dat er bijvoorbeeld architectenbureaus en andere instanties al deze subsidies binnen halen. Daarom ziet HERMON Erfgoed geen reële kansen om deze subsidies binnen te krijgen.

In de groep eigenaren gaat het de afgelopen jaren om een drempelbedrag, waarbij de kritiek is dat statushouders ingangen hebben bij de instanties waardoor zij hier eenvoudiger informatie over binnen krijgen.

HERMON Erfgoed heeft hier in het verleden wel eens over gebeld. Wanneer het bedrag dan uitkomt rond de €8.000 euro is in het verleden besloten dat de kans dat een aanvraag wordt gehonoreerd en wat je ervoor moet doen dit het voor HERMON Erfgoed niet waard was. Ditzelfde geldt voor de wind- en waterdichtmaking subsidies. Waarbij aanvragen in het verleden zijn beoordeeld bij het RCE en er vervolgens advies kwam om bijvoorbeeld een zeil te spannen. Daarnaast is deze regelingen relatief klein van omvang t.o.v. andere regelingen.

Ton: De aanvraagprocedures duren meestal lang. Ze hebben niet echt prioriteit bij de gemeentes, laat staan bij de RCE en bij de Provincies. Je merkt dat dat een vertragend effect met zich mee brengt voor de totale planning.

Project gespecificeerde vragen (met inachtneming van de mogelijkheden volgens het dashboard)

7. Is er bij de projecten die nu gerealiseerd zijn of nog in ontwikkeling zijn gebruik gemaakt van monumentensubsidies/regelingen? Zo ja,

a. Tegelen

Ton: Er is over nagedacht en geïnformeerd bij de gemeentelijke makelaar. Bij haar niets bekend of er gemeentelijk subsidies voor beschikbaar zijn in het kader van behoud van erfgoed, verduurzaming van vastgoed of openstellen voor publiek. Dit

betreft gemeentelijke subsidies. Verder zijn er geen subsidies meegenomen in de QuickScan.

b. Goirle

Natasha: Van het RCE, dit was nog van de voormalige eigenaar de parochie die BRIM/ nu SIM. In sommige gevallen kan dit over op een andere eigenaar maar dat zou je in dit geval buiten de termijn uitkomen. Er is uiteindelijk met medeweten van het RCE zo georganiseerd dat de subsidie toch beschikbaar kwam. Uiteindelijk zijn de werkzaamheden iets later uitgevoerd. Hier is de RCE uiteindelijk van terug gekomen.

c. Schiedam

Natasha: Voor Schiedam ook een kleine SIM-subsidie ten aanzien van het schilderwerk. Daarnaast een beperkte bijdrage van de provincie Zuid-Holland.

d. Capelle aan den IJssel

Natasha: Aanvraag is ingediend bij de provincie Zuid-Holland maar deze is afgewezen. Dit was middels een erfgoedlijn. Er werd niet voldaan aan de voorwaarden en de manier waarop de aanvraag was ingediend door de projectleider was niet compleet.

8. Welke nationale regelingen zijn aangevraagd en welke zijn gehonoreerd? Zie voorgaande

9. Welke provinciale regelingen zijn aangevraagd en welke zijn gehonoreerd?

Natasha: Voor Schiedam was het de restauratie en herbestemming rijksmonumenten. Het is een mouterij dus geen woonfunctie. Ongeveer 38.000 euro. Geen andere aanvragen gedaan.

10. Welke overige monumentale regelingen zijn aangevraagd (bijvoorbeeld bij een gemeente) en welke zijn gehonoreerd?

Natasha: Bij het fonds Schiedam/Vlaardingen heeft HERMON Erfgoed het geprobeerd. Alleen aangezien HERMON een commerciële partij is ging dit niet door. Gemeente in Schiedam verstrekt geen subsidies.

11. Is de projectleider op de hoogte van overige regelingen uit het dashboard die betrekking hebben op het desbetreffende project?

Limburg: -

Noord-Brabant: -

Natasha: Wel een BRIM/SIM uit het verleden, en ook op de hoogte van de cultuurfondshypotheek maar deze wordt ook in deze provincie niet gebruikt.

Zuid-Holland:

Natasha: Van de restauratie en herbestemming subsidie is gebruik gemaakt.

Van de cultuurfondshypotheek en het fonds 1818 Haaglanden is de projectleider op de hoogte, maar is verder geen hypotheek voor afgesloten. Ook op de hoogte van Erfgoedlijnen. Schiedam viel hier niet onder, Capelle was afgewezen. Er is nog wel de mogelijkheid om dit opnieuw te proberen i.v.m. verkeerde aanvraagprocedure in het verleden. Maar dit betekent dat voor 1 maart 2019 dit aangevraagd moet worden. Maar HERMON hoopt nog in 2018 te starten met de werkzaamheden waardoor de verwachting is dat dit niet meer zal kunnen voor Capelle.

12. hebben subsidies bijgedragen aan het rondkrijgen van de benodigde financiering voor het desbetreffende project?

Natasha: In Goirle wel. In Schiedam niet maar was een kleine plus.

Product gerelateerde validatie

13. Vinden de projectleiders het dashboard volledig?

Natasha: Zeker op basis van de rijks en provinciale zaken. Op gemeentelijk niveau moeilijk te zeggen omdat projectleider voornamelijk op de hoogte is van regio Schiedam/Vlaardingen.

Ton: ik durf niet te zeggen of het volledig is. Het geeft wel een mooi overzicht. Je hebt meteen een snel overzicht van de mogelijkheden. Wanneer je denkt dat je hiervan gebruik kunt maken kom je in contact met de verantwoordelijke overheden. In een dergelijk gesprek komt dan ter sprake wat wel en wat niet kan. Maar het is een mooi houvast op dit moment om het gesprek met de subsidieverstrekkers aan te gaan.

14. Is het dashboard gebruiksvriendelijk voor de projectleiders?

Natasha: Nog niet mee gewerkt. Wel heel overzichtelijk hoe het is opgesteld met alle linken zodat je ziet waar je het kan vinden. Het lijkt me dat dat heel goed te gebruiken is.

Ton: Op zich is het heel handig. Je kunt snel globaal kijken of er iets voor je bij zit. Je kunt snel per provincie kijken en doorschakelen naar de informatie via de linkjes.

15. Geeft het dashboard de projectleider een sneller inzicht in beschikbare monumentensubsidies?

Natasha: Zeker van de rijks- en provinciale mogelijkheden.

Ton: Ja.

16. Kan het dashboard bijdragen aan het effectiever gebruik maken van monumentensubsidies binnen HERMON Erfgoed?

Natasha: Ik hoop het wel. Zeker als we het uiteindelijke rapport op de server zetten waar alle projectleiders bij kunnen om dit onderdeel te laten zijn van de QuickScan om altijd even te kijken. Dit betekent niet dat ze direct aangevraagd kunnen worden, maar wel als check wat/of er mogelijkheden zijn en wanneer deze er zijn aan welke criteria je moet voldoen. En bijvoorbeeld wat de indieningstermijn is, want wanneer je voorbij deze termijn bent kan er veel energie bespaard worden als dit snel opgenomen kan worden.

Ton: Ja hiervan ben ik overtuigd

17. Zijn er nog verbeteringen die de projectleider ziet voor het dashboard? Zo ja, welke?

Natasha: In tekst is het belangrijk om de projectleiders te wijzen om het gemeentelijke niveau. Aangezien dit ook van belang is voor projectleiders, ook al is het binnen mijn onderzoek niet mogelijk om alles per gemeente in kaart te brengen is dit wel significant om altijd te checken. Het hoort wel in de QuickScan thuis. Daarnaast is het team van HERMON Erfgoed best wel dynamisch. Hierdoor is het belangrijk dat nieuwe projectleiders ook op de hoogte zijn van de mogelijkheden en dit opnemen in hun QuickScans.

Ton: Misschien kan er nog contactgegevens van verantwoordelijke afdelingen worden toegevoegd aan het dashboard zodat dit niet eerst hoeft worden opgezocht. Centraal nummer van de afdeling, het secretariaat of een email-adres voor het contact bijvoorbeeld. Wat nog mist is wat je met deze gegevens gaat doen. Het onderzoek zou geïncorporeerd moeten worden in de standaard manier van werken van HERMON Erfgoed. Werkprocedures voor nieuwe mensen, omdat het team van HERMON Erfgoed erg flexibel is. Iedereen heeft een eigen manier van werken maar het is van belang dat mensen weten dat dit gemaakt is/bestaat. Aandachtspunten voor de directie hoe hiermee om te gaan.

Bijlage E: Lijsten

Lijst met afkortingen

Afktorting	Betekenis
ASS	Autisme spectrum Stoornis
GS	Gedeputeerde Staten
NRF	Nationaal Restauratie Fonds
POM	Professionele Organisatie voor Monumentenbehoud
RCE	Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed
SIM	Subsidie Instandhouding Monumenten
VvE	Vereniging van Eigenaren

Lijst met figuren

Figuur 1: Schematisch overzicht structuur onderzoek	11
Figuur 2: Provinciale budgetten voor cultureel erfgoed (IPO, 2018).....	15
Figuur 3: Inhoudsopgave dashboard subsidiemogelijkheden	16
Figuur 4: Verleende en afgewezen aanvragen voor onderzoek (2011-2017)	59
Figuur 5: Verleende en afgewezen aanvragen wind- en waterdicht maken (2011-2017)	60
Figuur 6: Bedragen restauratiefonds- en Restauratiefondsplus-hypotheke (2006-2017)	61

Lijst met tabellen

Tabel 1: Factoren onderzocht in fase 1.....	12
Tabel 2: projecten die geselecteerd zijn voor fase 2	12
Tabel 3: Overzichtstabel factor doelstelling van beleid.....	17
Tabel 4: Overzicht factor typen/categorieën.....	18
Tabel 5: Overzichtstabel factor typen/categorieën	18
Tabel 6: Overzicht van de vier geanalyseerde projecten.....	24
Tabel 7: Was projectleider op de hoogte van alle mogelijkheden voor projecten Schiedam & Vlaardingen	25
Tabel 8: Was projectleider op de hoogte van alle mogelijkheden voor project Tegelen.....	25
Tabel 9: Was projectleider op de hoogte van alle mogelijkheden voor project Goirle.....	26